

**Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου**

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό

Πορεία μέσα από αντιθέσεις

Τόμος 2ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό Πορεία μέσα από αντιθέσεις

Το έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με την ευθύνη της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο υλοποίησης του Υποέργου «Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο Πρόγραμμα Σπουδών». Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

ΣΥΝΤΑΞΗ ΦΑΚΕΛΟΥ

Θανάσης Νευροκοπλής

ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων

Παναγιώτης Αρ. Υφαντής

**Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ,
Μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων**

Λάσκαρης Ιατρόπουλος

ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Ζωή Τερλιμπάκου

Δρ Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Διονυσία Χατζή

ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ ΦΑΚΕΛΟΥ

Θανάσης Νευροκοπλής

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Νικόλαος Μαστερόπουλος, Σκηνές από την Αποκάλυψη σε σμάλτο (λεπτομέρεια), 2001

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου**

Τόμος 2ος

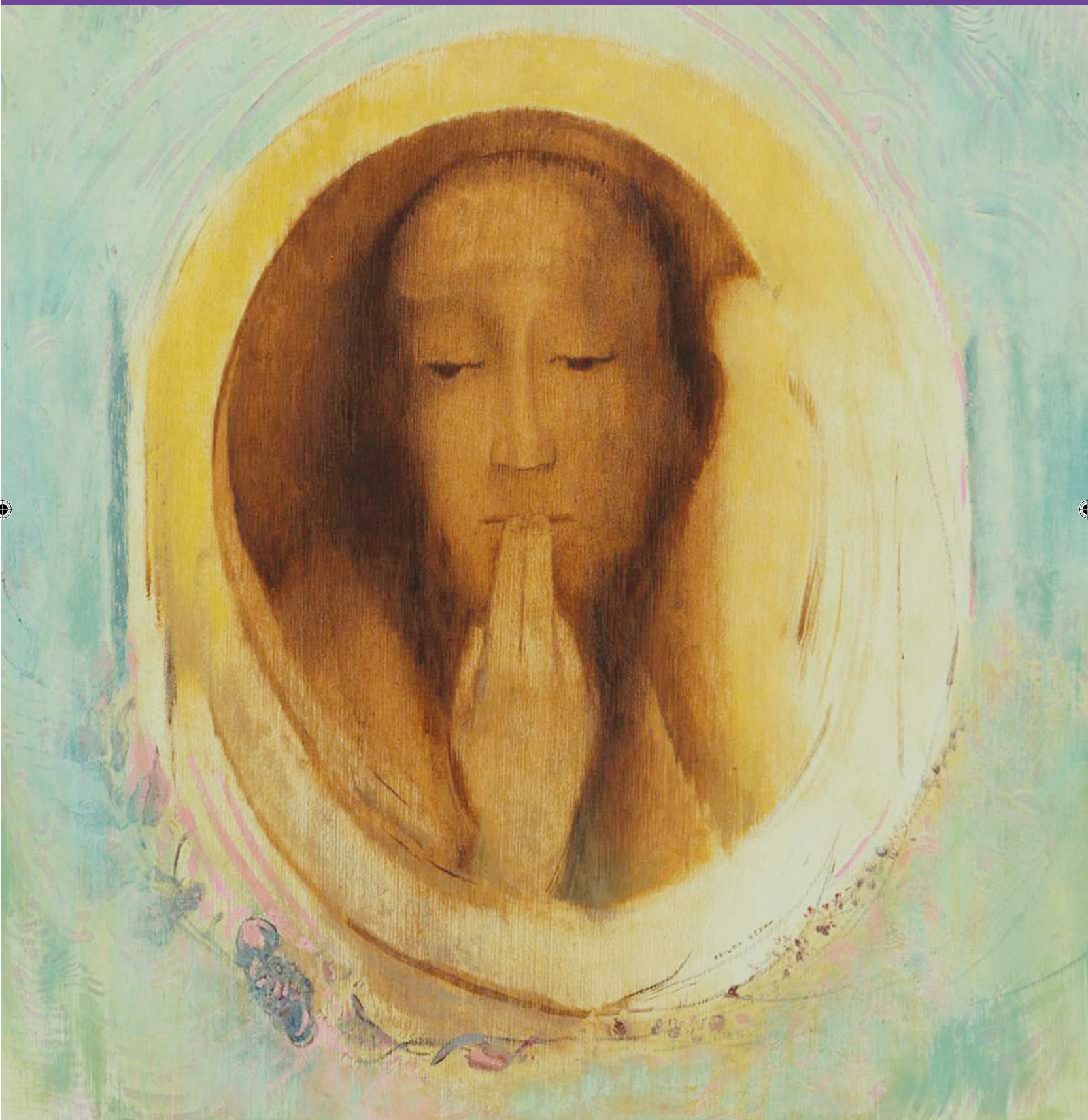
**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΑΘΗΝΑ 2017

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ποιος είναι ο άνθρωπος;

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

Σε αυτήν τη Θεματική Ενότητα θα επιχειρήσουμε μια πιο συστηματική καταγραφή και κατανόηση της χριστιανικής ανθρωπολογίας. Αξιοποιώντας τα διδάγματα της προηγούμενης Ενότητας για τον Θεάνθρωπο Ιησού, θα εξετάσουμε τη χριστιανική κατανόηση του ανθρώπου μέσα από τη βιβλική και πατερική γραμματεία: ως δημιούργημα και εικόνα του Θεού, που πλάστηκε με προορισμό να γίνει όμοιος με Αυτόν· να ζει, δηλαδή, και να υπάρχει ελεύθερα, αγαπητικά και δημιουργικά. Παράλληλα, θα μας δοθεί η δυνατότητα να εξετάσουμε και άλλες απόψεις ή εκδοχές κατανόησης για το «ποιος είναι ο άνθρωπος;», που προέρχονται από άλλες θρησκευτικές και πνευματικές παραδόσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ο άνθρωπος: «Αυτός ο κόσμος ο μικρός ο μέγας»

- ✿ Η εικόνα του ανθρώπου: από τον Οδυσσέα μέχρι τους υπερήρωες των σύγχρονων κόμικς
- ✿ Η δύναμη και η αδυναμία του σύγχρονου ανθρώπου

II. Ο σκοπός και το νόημα της ζωής του ανθρώπου: Η βιβλική πρόταση και η θεολογική ερμηνεία

- ✿ Ο άνθρωπος ως δημιούργημα του Θεού
- ✿ Ο άνθρωπος υπάρχει μόνο όταν αγαπάει και αγαπιέται!
- ✿ Ο άνθρωπος ως διάκονος του πλησίον
- ✿ Ο άνθρωπος ως δημιουργός: Η παραβολή ταλάντων

✿ Ο άνθρωπος στην κτίση: Βασιλιάς, οικονόμος ή ιερέας;

✿ Ο άνθρωπος ως δοξολογική ύπαρξη

III. Από την εικόνα στην ομοίωση

✿ Άγιος Λουκάς ο ιατρός

✿ Αγία Φιλοθέη

IV. Ο άνθρωπος στις άλλες θρησκείες

✿ Ιουδαϊσμός

Ο άνθρωπος ως αντικείμενο της θείας φροντίδας

✿ Ισλάμ

Ο άνθρωπος ως «χαλίφης» (τοποτηρητής) της δημιουργίας του Θεού

Ορθοπραξία (Κοράνιο, Πέντε Στύλοι)

Ο άνθρωπος ως μικρόκοσμος

✿ Ινδουισμός

Κάρμα και άτμαν: Καλές πράξεις και ατομική «ψυχή»

Η λύτρωση του ανθρώπου μέσα από την αφοσίωση και την αγάπη

✿ Βουδισμός

Ο σεβασμός απέναντι σε όλα τα πλάσματα

I. Ο άνθρωπος: «Αυτός ο κόσμος ο μικρός ο μέγας»

Η εικόνα του ανθρώπου: από τον Οδυσσέα μέχρι τους υπερήρωες των σύγχρονων κόμικς

Οι ήρωες, τότε και τώρα

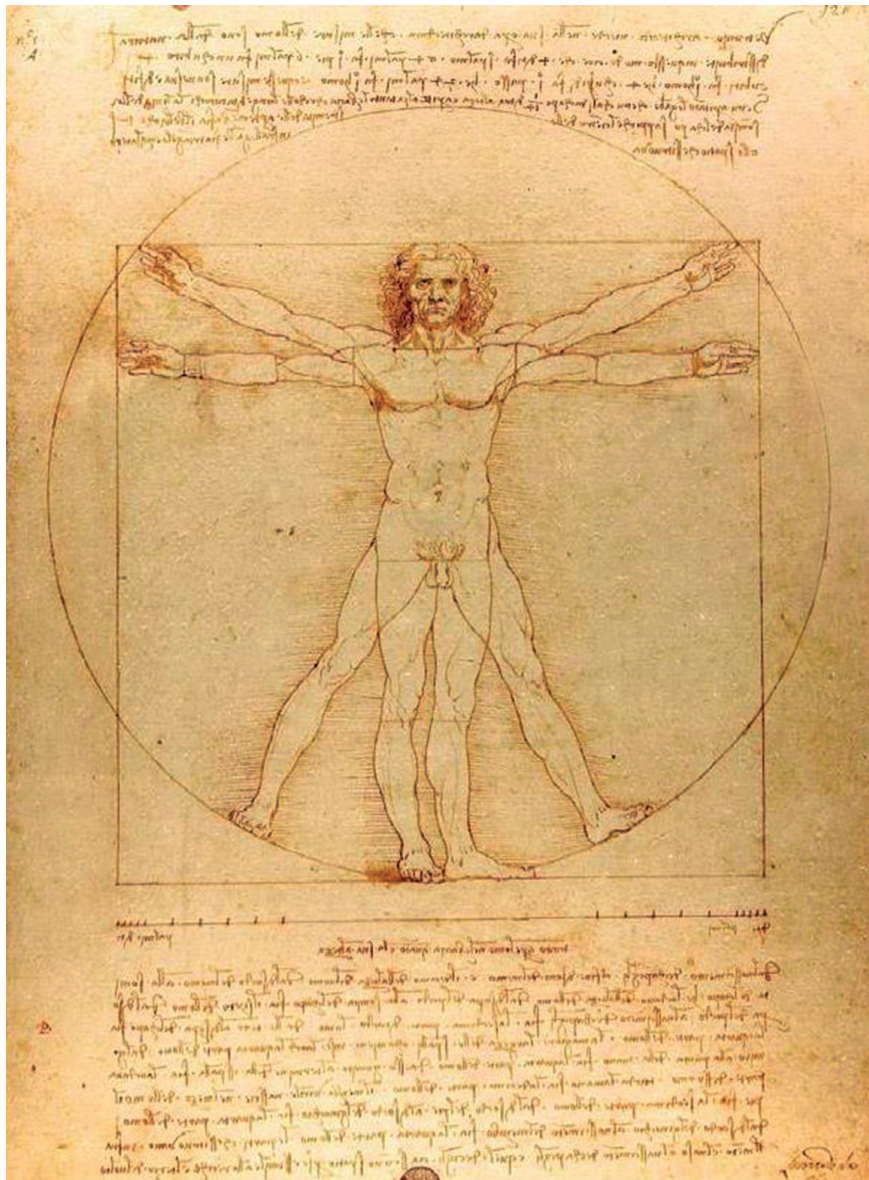
Οι άνθρωποι του Ομήρου μάχονται με τα σπαθιά και τα λόγια. Είναι φυσικοί, απροσποίητοι, καυχησιάρηδες, άτρομοι, ριψοκίνδυνοι. Προβάλλονται στο φως του μύθου γεμάτοι ψυχική ευγένεια, εντιμότητα και καλοσύνη. Σέβονται τον νεκρό αντίπαλο, αισθάνονται τον πόνο του νικημένου, αλλά υποτάσσονται στη σκληρή ανάγκη του πολέμου. Όλη η πανουργία τους εξαντλείται σ' ένα ξύλινο άλογο. Ο αγέρωχος και ακατανίκητος πολεμιστής γίνεται η δόξα του τόπου του, ο αθάνατος μύθος. Γίνεται παραμύθι και τραγούδι. Φτερώνει τις καρδιές, ταξιδεύει μέσα στα όνειρα των κοριτσιών, βαυκαλίζει τους πόθους των νέων. Στους δύσκολους καιρούς της σκλαβιάς, όταν ένας λαός υπομένει δεινό ζυγό, μεταμορφώνεται σε νανούρισμα, σε προσευχή, σε διδασκαλία.

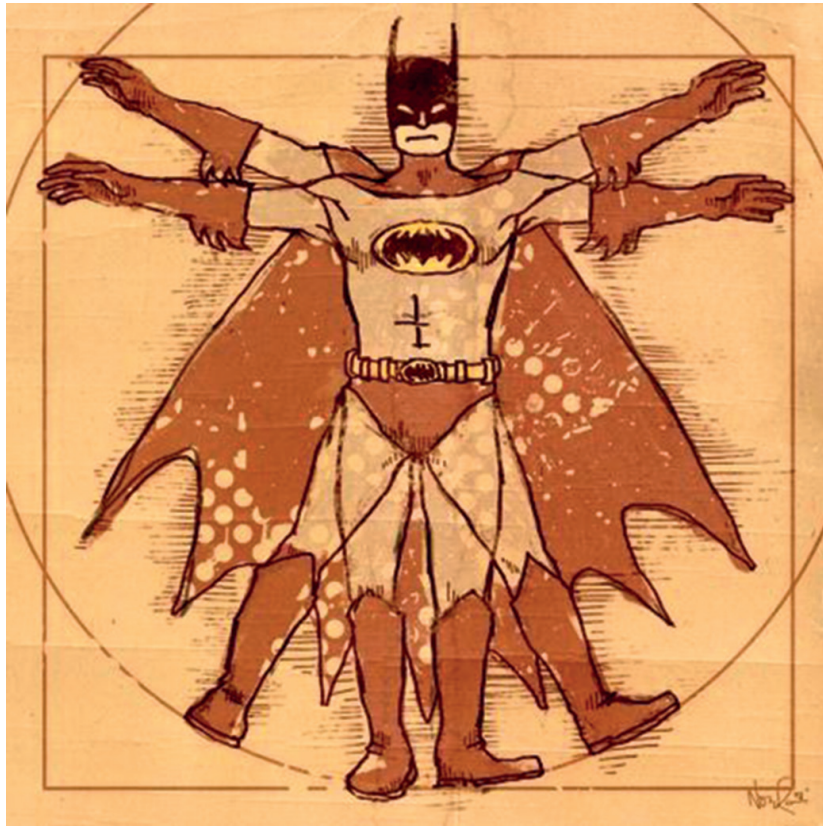
Ο πόλεμος άρχισε να χάνει ένα μέρος απ' την ομορφιά του από τότε που ο άνθρωπος μπόρεσε να αντικαταστήσει τα αγχέμαχα με τα εκηβόλα όπλα. Κι άρχισε να μεταμορφώνεται σε ολόσωμη φρίκη από τότε που εστοχάστηκε να συντρίψει το ηθικό του αντιπάλου του, χτυπώντας τον άμαχο πληθυσμό. Αυτό ήταν ήδη μια ατιμία. Οι ατιμίες ολοένα και πολλαπλασιάζονται στους καιρούς μας. Οι ακήρυκτοι πόλεμοι, οι πόλεμοι της ενέδρας, οι αιφνιδιασμοί, σε εποχές φαινομενικής, έστω,

ειρήνης, είναι έξω από τους κανόνες του αιματηρού παιχνιδιού που είναι ο πόλεμος. Τώρα έρχονται οι πύραυλοι: ένας τεχνικός, κρυμμένος κάπου αθέατος, ήσυχος, ψύχραιμος, δεν έχει παρά να πατήσει ένα κουμπί και να αφανίσει λαούς. Η φυσική ρώμη, η γενναιότητα, που θα μπορούσε, κατά την περίπτωση, να γίνεται και γενναioφροσύνη, δεν παίζει πια κανένα ρόλο. Η επική χειρονομία έχει πεθάνει. Έτσι είμαστε αναγκασμένοι να ομολογήσουμε πως οι άγριοι του παρθένου δάσους, οι απολίτιστοι, πολεμούν τιμιότερα από τους πολιτισμένους.

Τα παραμύθια μιλούν συχνά με θαυμασμό για τους αρχαίους εκείνους πολεμιστές της Αραβικής ερήμου. Ένας χαλίφης, που έχει σκοτώσει, απάνω στ' άλογο, με το δαμασκηνό σπαθί του, στρατιές, μπορούσε και να συγκινηθεί από το χαμόγελο ενός παιδιού, από τον θρήνο μιας μάνας, να χαρίσει τη ζωή σ' έναν έξυπνο άνθρωπο, γιατί του είπε ένα νόστιμο αστείο. Είχε τις αδυναμίες του και τις ευαισθησίες του ο αιματοπότης χαλίφης. Ο πολιτισμένος δεν ξέρει τίποτε από τούτα. Είναι το συνειδητό έγκλημα, η οργανωμένη κακοήθεια. Κι αυτό νομίζω είναι το απογοητευτικότερο. Ζούμε σε μια εποχή μίσους και αγωνίας. Η Ιστορία μνημονεύει πολλές τέτοιες εποχές. Αλλά εκείνες δεν είχαν υποτάξει την επιστήμη. Οι περισσότερές τους μάλιστα ήταν κι ολωσδιόλου αγράμματες. Δηλαδή: εντιμότερες.

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος,
Το τέλος του ηρωισμού

Η δύναμη και η αδυναμία του σύγχρονου ανθρώπου

Η δίψα για εξουσία ως έκφραση αδυναμίας

Με την άνοδο του φασισμού ο πόθος εξουσίας και η πεποίθηση πως αποτελεί δικαίωμα έφτασαν σε νέα ύψη. Εκατομμύρια εντυπωσιάζονται από τις νίκες της εξουσίας και εκλαμβάνουν αυτό σαν ένδειξη δύναμης. Ασφαλώς η εξουσία πάνω σ' ένα λαό είναι έκφραση ανώτερης δύναμης από καθαρά υλική άποψη. Αν έχω τη δύναμη πάνω σ' ένα άλλο πρόσωπο να το σκοτώσω, τότε είμαι "ισχυρότερος" απ' αυτό. Όμως από ψυχολογική άποψη, ο πόθος της εξουσίας δεν πηγάζει από δύναμη αλλά από αδυναμία. Είναι η έκφραση της ανικανότητας του ατομικού εγώ να σταθεί μόνο του και να ζήσει. Είναι η απεγνωσμένη προσπάθεια για την απόκτηση δευτερογενούς δύναμης, εκεί που λείπει η αυθεντική δύναμη.

Έριχ Φρομ, Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία

Ποιος τη ζωή μου...

Ποιος τη ζωή μου, ποιος την κυνηγά
να την ξεμοναχιάσει μες στη νύχτα;
Ουρλιάζουν και σφυρίζουν φορτηγά,
σαν ψάρι μ' έχουν πιάσει μες στα δίχτυα.

Για κάποιον μες στον κόσμο είν' αργά
ποιος τη ζωή μου, ποιος την κυνηγά;

Ποιος τη ζωή μου, ποιος παραφυλά
στου κόσμου τα στενά ποιος σημαδεύει;
Πού πήγε αυτός που ξέρει να μιλά,
που ξέρει πιο πολύ και να πιστεύει;

Τα τραγούδια του αγώνα (1974),
Στίχοι: Μάνος Ελευθερίου,
Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης

Η δύναμη της σιωπής

Συναντούμε κοινωνικά σύνολα που δεν ξέρουν, δεν υποπτεύονται τι κρύβεται πίσω από τη βαναυσότητα: πόση ουσιαστική αδυναμία, πόση ανάγκη για άμυνα, πόση μεταμφιεσμένη μνησικακία, πόσα συμπλέγματα,

πόση περιφρόνηση προς το ανθρώπινο γένος, πόσοι παράγοντες αστάθμητοι και σκοτεινοί. Η πραγματική δύναμη είναι κάτι πολύ πιο δύσκολα εξακριβώσιμο απ' ό,τι πιστεύει ο κόσμος. Εμφανίζεται, αθόρυβη και σεμνή, εκεί που κανένας σχεδόν δεν το φαντάζεται: στο εργαστήριο του σοφού, στο κελί του αγίου, στη φυλακή του επαναστάτη. Σπανιότατα στο προσκήνιο. Γιατί δύναμη ανθρώπου θα πει ένα και μόνο: δύναμη ψυχής. Κι αυτή φανερώνεται στη μοναξιά και στον κατατρεγμό, όχι στην αγορά και στον θρίαμβο.

Άγγελος Τερζάκης, Προσανατολισμός στον αιώνα

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί | Γεννιούνται μ' ένα
χρυσάφενιο χρώμα,
μ' όνειρα που τους τα φτιάχνει η συννεφιά | μ' ελπίδες
που φυτρώσαν μέσ' στο χώμα

Οι ήρωες δεν έχουν μυστικά | Δεν ταξιδεύουνε ποτέ σε
ξένα μέρη.

Γίνοντ' αγάλματα ψυχρά, μα εθνικά | κι έχουν για
συντροφιά τους ένα περιστέρι

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί | Κάνουν πως, τάχα,
λεπτομέρειες δε θυμούνται
Κι όταν η νύχτα τούς σκεπάζει με σιωπή, | πετάν' το
θρύλο στα πουλιά κι αποκοιμούνται.

Στίχοι, Μουσική: Μάνος Χατζιδάκις (1983)

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ TPS με θέμα: «Τα χαρακτηριστικά των ηρώων ενός δημοφιλους κόμικ».
- ✿ Έκφραση και αποτύπωση της «Δύναμης και αδυναμίας του σύγχρονου ανθρώπου» σε παγωμένη εικόνα.
- ✿ TWPS: «Υπάρχουν πράγματα που δεν είναι όπως φαίνονται;» (για τα επιτεύγματα του σύγχρονου ανθρώπου, π.χ. τεχνολογία, επικοινωνία, ιατρική, τέχνη κ.ά.).
- ✿ Artful Thinking («η αρχή, η μέση και το τέλος»): Η εικόνα του ανθρώπου στις εμπορικές διαφημίσεις και στα ΜΜΕ.

II. Ο σκοπός και το νόημα της ζωής του ανθρώπου. Η βιβλική πρόταση και η θεολογική ερμηνεία

Ο άνθρωπος ως δημιούργημα του Θεού

«και εποίησεν ο Θεός τον άνθρωπον κατ' εικόνα Θεού», Γεν 1. 26 – 28

Μετά είπε ο Θεός: «Ας φτιάξουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με την εικόνα τη δική μας και την ομοίωση, κι ας εξουσιάζει στης θάλασσας τα ψάρια, στου ουρανού τα πτηνά, στα ζώα και γενικά σ' όλη τη γη και στα ερπετά που σέρνονται πάνω σ' αυτήν». Δημιούργησε, λοιπόν, ο Θεός τον άνθρωπο σύμφωνα με τη δική του την εικόνα, «κατ' εικόνα Θεού» τον δημιούργησε, τους δημιούργησε

άντρα και γυναίκα. Τους ευλόγησε και τους είπε: «Να κάνετε πολλά παιδιά, ώστε να πολλαπλασιαστείτε, να γεμίσετε τη γη και να κυριαρχήσετε σ' αυτήν. Να εξουσιάσετε στις θάλασσας τα ψάρια, στου ουρανού τα πτηνά και σε κάθε ζώο που κινείται πάνω στη γη».

«από το χώμα της γης», Γεν 2. 7

Τότε ο Κύριος ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο από το χώμα της γης και φύσηξε μέσα στα ρουθούνια του πνοή ζωής. Έτσι έγινε ο άνθρωπος ζωντανό ον.

«άρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς», Γεν 2. 18, 21-23

Ο Κύριος ο Θεός είπε: «Δεν είναι καλό να είναι ο άνθρωπος μόνος. Θα του φτιάξω έναν σύντροφο όμοιο μ' αυτόν». Τότε ο Κύριος ο Θεός τον έριξε σε βαθύ ύπνο κι αποκοιμήθηκε· πήρε μία από τις πλευρές του και τη θέση της τη συμπλήρωσε με σάρκα. Μετά, από την

πλευρά που πήρε από τον Αδάμ, σχημάτισε μια γυναίκα και την οδήγησε σ' αυτόν. Τότε ο Αδάμ είπε: «Αυτό επιτέλους είναι κόκαλο από τα κόκαλά μου και σάρκα από τη σάρκα μου. Γυναίκα αυτή θα λέγεται, γιατί απ' τον άντρα προήλθε».

✿ Στα εβραϊκά το όνομα «Αδάμ» σημαίνει χοϊκός, ενώ «Εύα» σημαίνει ζωή.

Η ιστοιμία της γυναίκας με τον άνδρα

Διότι, είμαστε, έλεγε η αγία Ιουλίττα, από το ίδιο φύραμα με τους άνδρες. Έχουμε πλαστεί όπως και αυτοί, σύμφωνα προς την εικόνα του Θεού. Από τον Κτίστη η γυναίκα έγινε έτσι, ώστε εξίσου με τον άνδρα να δέχεται την αρετή. Και πράγματι, δεν είμαστε σε όλα συγγενείς με τους άνδρες; Διότι, για την κατασκευή της γυναίκας δεν ελήφθη μόνον η σάρκα αλλά και «οστούν εκ των οστέων». Επομένως, η σταθερότητα, η δύναμη και η υπομονή δόθηκαν και σε μας από τον Δεσπότη εξίσου με τους άνδρες.

Μεγάλου Βασιλείου, Εις την μάρτυρα Ιουλίτταν και περί ευχαριστίας

Ο άνθρωπος υπάρχει μόνο όταν αγαπάει και αγαπιέται!

Ελευθερία και αγάπη, Γαλ 5. 13-15

Ο Θεός, λοιπόν, αδελφοί μου, σας κάλεσε για να ζήσετε ελεύθεροι. Μόνο να μη γίνει η ελευθερία αφορμή για αμαρτωλή διαγωγή, αλλά με αγάπη να υπηρετείτε ο ένας τον άλλο. Άλλωστε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μια φράση, στο να αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου. Αν όμως δαγκώνετε και τρώτε ο ένας τον άλλον, προσέξτε μήπως αλληλοεξοντωθείτε.

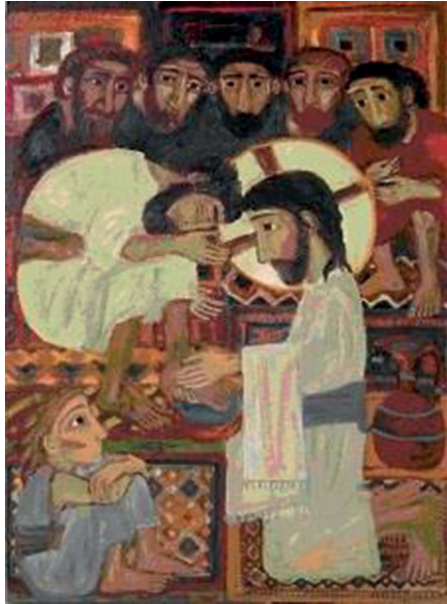
Ο ύμνος της αγάπης, Κορ Α 13, 4-8

Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δε ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει. Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να υπάρχει.

Ο άνθρωπος ως διάκονος του πλησίον

Η ανατρεπτική δύναμη της διακονίας, Μκ 9, 35

Κάθισε τότε ο Ιησούς, φώναξε τους δώδεκα και τους λέει: «Ὅποιος θέλει να είναι ο πρώτος θα πρέπει να γίνει ο τελευταίος απ' όλους κι ο υπηρέτης όλων».

Ιδιόμελο απόστιχο των Αίνων του Ὁρθρου της Μεγάλης Δευτέρας

Κύριε, τὰ τελεώτατα φρονεῖν, τοὺς οἰκείους παιδεύων
Μαθητάς, μὴ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἔθνεσιν ἔλεγες, εἰς τὸ
κατάρχειν τῶν ἐλαχιστοτέρων· οὐχ οὕτω γὰρ ἔσται
ὑμῖν τοῖς ἐμοῖς Μαθηταῖς, ὅτι πτωχὸς θέλων ὑπάρχω, ὁ
πρῶτος οὖν ὑμῶν, ἔστω πάντων διάκονος, ὁ δὲ ἄρχων,
ὡς ὁ ἀρχόμενος, ὁ προκριθεὶς δὲ ὡς ὁ ἔσχατος· καὶ γὰρ
ἐλήλυθα αὐτὸς τῷ πτωχεύσαντι Ἀδὰμ διακονῆσαι, καὶ
λύτρον δοῦναι ἀντὶ πολλῶν, τὴν ψυχὴν τῶν βοώντων
μοι· Δόξα σοι.

Κύριε, μαθαίνοντας τους μαθητές σου να σκέφτονται σωστά, τους έλεγες να μην εξομοιώνονται με τους εθνικούς στην καταδυνάστευση των πιο αδύναμων. «Δε θα συμβαίνει αυτό σ' εσάς, τους μαθητές μου, καθώς κι εγώ [ο δάσκαλός σας] έγινα φτωχός με τη θέλησή μου. Ο πρώτος ανάμεσά σας να είναι υπηρέτης όλων· ο αρχηγός [να είναι] σαν τον υπήκοο και ο διακεκριμένος σαν τον τελευταίο. Γιατί κι εγώ ο ίδιος έχω έρθει για να υπηρετήσω τον Αδάμ, που τα 'χασε όλα [τον χρεωκοπημένο], και να δώσω τη ζωή μου ως λύτρα για όλους αυτούς που μου φωνάζουν Δόξα σοι».

Το πρόσωπο του Θεού

Είδες τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες Κύριον τὸν Θεόν σου.

Αββάς Δωρόθεος, Επιστολαί διάφοροι

Ὅμως, δεν ήταν έτσι εξ αρχής...

Ἦρθαν έτσι τα πράγματα, ώστε γύρω μας να αφθονούν οι γυμνοί και οι άστεγοι. Είναι πάμπολλοι οι πρόσφυγες που χτυπούν τις πόρτες μας. Πάμπολλοι είναι και οι ξένοι και οι μετανάστες. Ὃπου κι αν κοιτάξεις θα δεις χέρια απλωμένα σε ζητιανιά. Για σπίτι έχουν το ύπαιθρο. Κατάλυμα βρίσκουν στις στοές, στις παρόδους και στα ερημικότερα σημεία της αγοράς. Φωλιάζουν σε τρύπες όπως οι νυχτοκόρακες και οι κουκουβάγιες. Τα ρούχα τους είναι διάτρητα κουρέλια. Για χωράφι έχουν τη διάθεση όσων δίνουν ελεημοσύνη. Για τροφή, ό,τι τύχει. Πίνουν νερό από τις κρήνες όπως τα ζώα και για ποτήρια έχουν τις χούφτες τους. Για αποθήκη

έχουν την κοιλιά τους, όσο μπορεί αυτή να συγκρατήσει ό,τι μπαίνει μέσα. Τραπέζι τους είναι τα γόνατά τους διπλωμένα. Κρεβάτι, το έδαφος. Μπάνιο, κάποιος ποταμός ή λίμνη, όπως τα έχει προσφέρει ακατέργαστα και κοινά σε όλους ο Θεός. Η ζωή τους είναι πλέον γεμάτη μετακινήσεις και αγριάδα, όμως δεν ήταν έτσι εξαρχής. Ας όψονται η συμφορά και η ανάγκη.

Γρηγόριος Νύσσης, Περί φιλοπτωχίας και ευποιΐας

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

✿ Έκφραση και αποτύπωση στερεοτυπικών εκφράσεων για τα δύο φύλα σε παγωμένες εικόνες.

✿ Έρευνα: περιπτώσεις υποτίμησης της γυναίκας στην παράδοση της Εκκλησίας. Ακολουθεί TPS για την αναγνώριση αντιφάσεων και ανακολουθιών με παραδειγματικές στάσεις του Χριστού, τον θεσμό των διακονισσών, τη θέση της Παναγίας και άλλων Μητέρων στην Εκκλησία κ.ά.

✿ Μελέτη περίπτωσης: Elisabeth Behr-Sigel.

✿ Artful Thinking («συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας» και «βάζοντας τίτλους»):

α. Η δημιουργία του Αδάμ, Μιχαήλ Άγγελος (Cappella Sistina)

β. Ψηφιδωτά Καθεδρικού Ναού στο Μονρεάλε

✿ Δημιουργία κολάζ με πορτρέτα ανθρώπων κάθε ηλικίας, φυλής και φύλου. Αρχικά συζητάμε τι σημαίνει για μας ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι εικόνα του Θεού. Στη συνέχεια, αποτυπώνουμε ιδέες και μηνύματα πάνω στο κολάζ.

✿ Μουσικό εργαστήριο: Σύνθεση με θέμα τη βιβλική φράση «κατ' εικόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς».

✿ Σε συνεργασία με τον ή τη φιλόλογο: Η θέση της γυναίκας στην αρχαία Ελλάδα και στον ιουδαϊκό κόσμο στα χρόνια του Χριστού.

✿ Ομαδικό γλυπτό: Γαλ 5, 13-15.

Ο άνθρωπος ως δημιουργός

Η παραβολή των ταλάντων, Μτ 25, 14-30

Η βασιλεία του Θεού μοιάζει μ' έναν άνθρωπο ο οποίος, φεύγοντας για ταξίδι, κάλεσε τους δούλους του και τους εμπιστεύτηκε τα υπάρχοντα του. Σ' άλλον έδωσε πέντε τάλαντα, σ' άλλον δύο, σ' άλλον ένα, στον καθένα ανάλογα με την ικανότητα του, κι έφυγε αμέσως για το ταξίδι. Αυτός που έλαβε τα πέντε τάλαντα πήγε, τα εκμεταλλεύτηκε και κέρδισε άλλα πέντε. Κι εκείνος που έλαβε τα δύο τάλαντα κέρδισε επίσης άλλα δύο. Εκείνος όμως που έλαβε το ένα τάλαντο πήγε κι έσκαψε στη γη και έκρυψε τα χρήματα του κυρίου του.

Ύστερα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, γύρισε ο κύριος εκείνων των δούλων και έκανε λογαριασμό μαζί τους. Παρουσιάστηκε τότε εκείνος που είχε λάβει τα πέντε τάλαντα και του έφερε άλλα πέντε λέγοντας: «Κύριε, μου εμπιστεύτηκες πέντε τάλαντα· κοίτα, κέρδισα με αυτά άλλα πέντε». Του είπε ο κύριός του: «Εύγε, καλέ και έμπιστε δούλε! Αποδείχτηκες αξιόπιστος σε μικρές υποθέσεις, γι' αυτό θα σου εμπιστευτώ μεγαλύτερες. Έλα να γιορτάσεις μαζί μου». Παρουσιάστηκε κι ο άλλος με τα δύο τάλαντα και είπε: «Κύριε, μου εμπιστεύτηκες δύο τάλαντα· κοίτα, κέρδισα άλλα δύο. Του είπε ο κύριος του: «εύγε, καλέ και έμπιστε δούλε! Αποδείχτηκες αξιόπιστος σε μικρές υποθέσεις, γι' αυτό θα σου εμπιστευτώ μεγαλύτερες. Έλα να γιορτάσεις μαζί μου». Παρουσιάστηκε κι εκείνος που είχε λάβει το ένα τάλαντο και είπε: «Κύριε, ήξερα πως είσαι σκληρός άνθρωπος. Θερίζεις εκεί όπου δεν έσπειρες και συνάζεις καρπούς εκεί που δε φύτεψες. Γι' αυτό φοβήθηκα και

πήγα και έκρυψα το τάλαντό σου στη γη. Να τα λεφτά σου. Και του αποκρίθηκε ο κύριος του: «Δούλε κακέ και οκνηρέ, ήξερες πως θερίζω όπου δεν έσπειρα, και συνάζω καρπούς απ' όπου δε φύτεψα! Τότε έπρεπε να βάλεις τα χρήματα μου στην τράπεζα κι εγώ, όταν θα γυρνούσα πίσω, θα τα έπαιρνα με τόκο. Πάρτε του, λοιπόν, το τάλαντο και δώστε το σ' αυτόν που είχε τα δέκα τάλαντα. Γιατί σε καθέναν που έχει, θα του δοθεί με το παραπάνω και θα 'χει περίσσευμα· ενώ απ' όποιον δεν έχει, θα του πάρουν και τα λίγα που έχει».

Δοξαστικό των Αποστίχων του Όρθρου της Μεγάλης Τρίτης

Ίδού σοι τὸ τάλαντον, ὃ Δεσπότης ἐμπιστεύει ψυχὴ μου, φόβῳ δέξαι τὸ χάρισμα, δάνεισαι τῷ δεδωκότι, διάδος πτωχοῖς, καὶ κτῆσαι φίλον τὸν Κύριον, ἵνα στηῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐν δόξῃ, καὶ ἀκούσῃς μακαρίας φωνῆς. Εἴσελθε δοῦλε, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Αὐτῆς ἀξίωσόν με, Σωτὴρ τὸν πλανηθέντα, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Να, που ο Δεσπότης σου εμπιστεύεται το τάλαντο, ψυχὴ μου. Δέξου με φόβο (σεβασμό) το χάρισμα. Δάνεισε αυτόν που σου το έδωσε. Μοίρασέ το στους φτωχούς και απόκτησε φίλο τον Κύριο. Για να σταθείς στα δεξιά του, όταν έλθει με τη δόξα του και ακούσεις την ευλογημένη φωνή: Έλα μέσα, δούλε, στη χαρά του Κυρίου σου. Αυτή τη χαρά, εμένα που πλανήθηκα, αξίωσέ με Σωτήρα μου να γευτώ, χάρη στο έλεός σου το μεγάλο.

Εικόνα, ελευθερία και δημιουργικότητα

Ελευθερία σημαίνει ποικιλία, διακριτικότητα. Εφόσον όλοι μας είμαστε ελεύθεροι, ο καθένας εκφράζει τη θεία εικόνα με τον δικό του ή τον δικό της ανεπανάληπτο τρόπο. Το κακό είναι μονότονο κι όχι η αγιότητα.

Επίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος Ware,
Η εντός ημών Βασιλεία

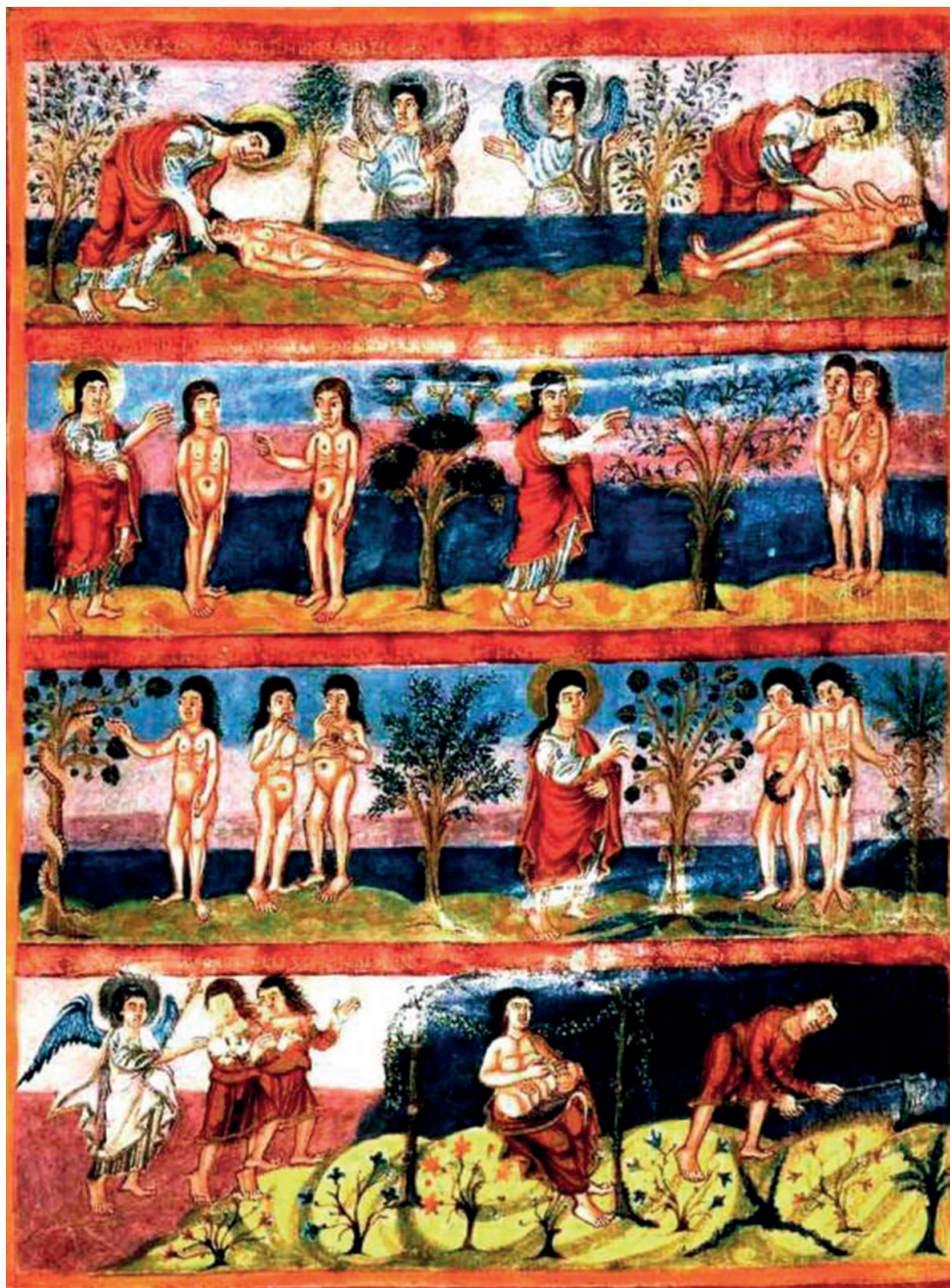
Ο άνθρωπος στην κτίση: βασιλιάς, οικονόμος ή ιερέας

Ο άνθρωπος δίνει τα ονόματα, Γεν 2. 15, 19-20

Πήρε, λοιπόν, ο Κύριος ο Θεός τον άνθρωπο και τον έβαλε μέσα στον κήπο της Εδέμ για να τον καλλιεργεί και να τον προσέχει. Ο Κύριος έπλασε από το έδαφος όλα τα ζώα του αγρού και τα πτηνά του ουρανού και τα έφερε μπροστά στον άνθρωπο, για να δει πώς θα τα ονομάσει. Και ό,τι όνομα έδινε ο άνθρωπος σε κάθε ζωντανή ύπαρξη, αυτό ήταν και το όνομά της.

Οι οδύνες μετά την παρακοή, Γεν 3. 16-20

Και στη γυναίκα είπε ο Θεός: «Θ' αυξήσω κατά πολύ τη θλίψη και τους πόνους της κυοφορίας σου, και με πόνους θα γεννάς τα παιδιά σου. Η επιθυμία σου θα στρέφεται προς τον άντρα σου, αλλά αυτός θα σε εξουσιάζει». Μετά είπε στον Αδάμ: «Επειδή άκουσες τη γυναίκα σου κι έφαγες από το δέντρο, απ' το οποίο σε είχα διατάξει να μη φας, καταραμένη θα είναι η γη εξαιτίας σου.

Με μόχθο θα την καλλιεργείς σ' όλη σου τη ζωή. Αγκάθια και τριβόλια θα σου βλασταίνει και θα τρωσ το χορτάρι του αγρού. Με τον ιδρώτα του προσώπου σου θα τρωσ το ψωμί σου, ώσπου να ξαναγυρίσεις στη γη από την οποία προήλθες, γιατί χώμα είσαι, και στο χώμα θα επιστρέψεις». Ο Αδάμ ονόμασε τότε τη γυναίκα του «Εύα» γιατί αυτή έγινε μητέρα όλης της ανθρωπότητας.

Οι ωδίνες της κτίσης, Ρωμ 8, 22

Ξέρουμε καλά ότι ως τώρα όλη η κτίση στενάζει και κραυγάζει από πόνο σαν την ετοιμόγεννη γυναίκα.

Ευχές από τη Θεία Λειτουργία του Ιωάννου Χρυσοστόμου

**Ἰπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Ἰπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.**

Για καθαρό αέρα, ευφορία στους καρπούς της γης και καιρούς ειρηνικούς, ας παρακαλέσουμε τον Κύριο. Γι' αυτούς που ταξιδεύουν στη θάλασσα και στη στεριά, για τους αρρώστους, γι' αυτούς που υποφέρουν, για τους αιχμαλώτους και για τη σωτηρία τους ας παρακαλέσουμε τον Κύριο.

Η ελεήμων καρδιά

Τι είναι καρδιά ελεήμων; Είναι η καρδιά που φλέγεται από αγάπη για όλη την κτίση: για τους ανθρώπους, τα πουλιά, τα ζώα, τους δαίμονες και κάθε κτίσμα. Και καθώς ο άνθρωπος τα φέρνει στη μνήμη του, τα μάτια του τρέχουν δάκρυα. Από την πολλή και σφοδρή συμπόνια, σφίγγεται η καρδιά του και δεν μπορεί να υποφέρει ή να ακούσει ή να δει κάποια βλάβη ή κάτι, έστω και λίγο λυπηρό, να γίνεται στην κτίση. Γι' αυτό και προσεύχεται συνέχεια με δάκρυα για τα άλογα ζώα, τους εχθρούς της αλήθειας και γι' αυτούς που τον βλάπτουν, ζητώντας από τον Θεό να τους φυλάει και να τους συγχωρήσει.

Ισαάκ ο Σύρος, Τα ευρεθέντα Ασκητικά

Ο άνθρωπος ως ιερέας της Δημιουργίας

Ως ένα βασικό στοιχείο της χριστιανικής μας ανθρωπολογίας κατά τη διάρκεια του εικοστού πρώτου αιώνα, χρειάζεται να επανενεργοποιήσουμε την πατερική ιδέα του ανθρώπινου προσώπου ως μεσίτη μεταξύ ουρανού και γης, ως κοσμικό λειτουργό, ως ιερέα της δημιουργίας. Αγκαλιάζοντας όλη την ποικιλία της δημιουργίας, κάθε ανθρώπινη ύπαρξη είναι ένας δεύτερος κόσμος, ένα μεγάλο σύμπαν μέσα σε ένα μικρό, «οϊόν τινα κόσμον δεύτερον, έν μεγάλω μικρόν».

Επίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος Ware,
Η Ορθόδοξη Θεολογία στον 21ο αιώνα

Ο άνθρωπος ως δοξολογική ύπαρξη

Ψλ 135, 1-9

Αίνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κύριον, οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν. αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος· ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν· ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος, Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν ἑαυτῷ. ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα ὅτι μέγας ὁ Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς. πάντα, ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις· ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν· ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.

Αινεῖτε τον Κύριο! Αινεῖτε του Κυρίου την ύπαρξη· αινεῖτε τον οι αφοσιωμένοι του! Εσεῖς που υπηρετεῖτε στο ναό του, στην κατοικία του Θεού μας τις αυλές. Αινεῖτε τον Κύριο, γιατί είναι καλός· την ύπαρξή του υμνολογήστε, γιατί είναι αγαπητή. Αυτός για δικό του διάλεξε τον Ιακώβ, τον Ισραήλ για να του ανήκει. Το ξέρω πως μεγάλος είναι ο Κύριός μας, ανώτερος απ' όλους τους θεούς. Όλα ὅσα θέλησε ο Κύριος τα ἔκανε, στα ουράνια και στη γη, στις θάλασσες και σ' όλους τους βυθοὺς. Αυτός από της γης τις ἄκρες σύννεφα ανεβάζει, ρίχνει ἀστραπές και προκαλεῖ βροχή· αυτός, που βγάζει ἀνέμους απ' τ' ἀμπάρια του.

**Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ·
ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν·
ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων·
τῷ ποιήσαντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ·
τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει· τῷ
στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων· τῷ
ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ· τὸν ἥλιον εἰς
ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας· τὴν σελήνην καὶ τοὺς
ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός, ὅτι εἰς τὸν
αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· [...]
ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν
ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν
ἐχθρῶν ἡμῶν· ὁ δίδους τροφήν πάσῃ σαρκί.
ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι εἰς
τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.**

**Τον Κύριο δοξολογήστε, γιατί είναι καλός, κι
αιώνια διαρκεί η αγάπη του!
Δοξολογήστε το Θεό των θεών!
Δοξολογήστε τον Κύριο των κυρίων!
Είναι ο μόνος που έκανε μεγάλα θαύματα.
Έκανε με σοφία τους ουραμούς. Απάνω
στα νερά τη γη τη στέριωσε. Έκανε τους
μεγάλους φωτοδότες: τον ήλιο να κυριαρχεί
τη μέρα, το φεγγάρι και τ' άστρα τη νύχτα
να κυριαρχούν. Αιώνια διαρκεί η αγάπη του! [...]**

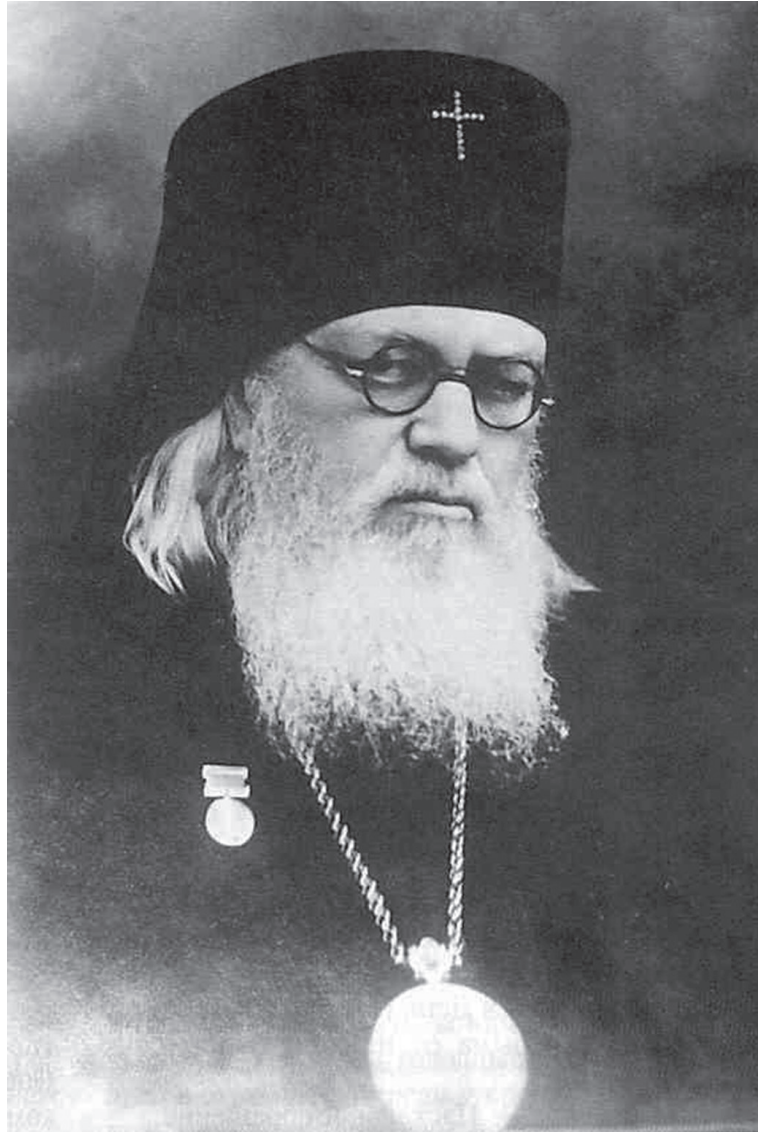
**Μες στην ταπείνωσή μας μάς θυμήθηκε,
και μας λευτέρωσε από τους εχθρούς μας.
Αυτός σε κάθε ύπαρξη δίνει τροφή.
Δοξολογήστε το Θεό των ουρανών! Αιώνια διαρκεί
η αγάπη του!**

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ «Το ραγισμένο δοχείο». Προβολή, αναστοχασμός και συζήτηση με θέμα: «Όλοι οι άνθρωποι μπορούν να είναι δημιουργοί».
- ✿ Project: Εντοπισμός και αναγνώριση δημιουργών και των έργων τους στη γειτονιά, το χωριό ή την πόλη μας.
- ✿ TPS: Πώς δημιουργεί ο Θεός τον άνθρωπο. Γράψτε τα χαρακτηριστικά και ανακοινώστε τα στην τάξη.
- ✿ Εντοπίστε στο κείμενο της Γένεσης «οι οδύνες μετά την παρακοή» τους συμβολισμούς και συζητήστε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας σύγχρονες μορφές και εκφράσεις τους.
- ✿ Διαβάστε τους ψαλμούς 135 και 136 και δημιουργήστε ένα ομαδικό γλυπτό.

III. Από την εικόνα στην ομοίωση

Άγιος Λουκάς ο ιατρός

Ο Άγιος Λουκάς γεννήθηκε το 1877 στο Κέρτς της Κριμαίας. Παντρεύτηκε και απέκτησε τέσσερα παιδιά, έχασε όμως τη σύζυγό του από φυματίωση και δεν ξαναπαντρεύτηκε. Σε όλη του τη ζωή ήταν από λίγο έως εξαιρετικά φτωχός, καθώς είτε ο μισθός του ήταν μικρός είτε βρισκόταν στη φυλακή είτε, όταν του πρόσφεραν χρήματα για κάποια θεραπεία, υποδείκνυε άλλα πρόσωπα και ζητούσε τα χρήματα να δοθούν απευθείας σε αυτά.

Ο άγιος Λουκάς ως ιατρός δημοσίευσε σαράντα επιστημονικά έργα. Το 1920 εξελέγη καθηγητής της ανατομίας και χειρουργικής στο Πανεπιστήμιο της Τασκένδης και με τη δική του μέθοδο τοπικής αναισθησίας έκανε εγχειρήσεις με μεγάλη επιτυχία. Στο επαρχιακό νοσοκομείο του χωριού Ρομάνοφκα, όπου εργαζόταν, οι γιατροί δέχονταν 25-30 ασθενείς την ώρα, οι χώροι ήταν μικροί και αποπνικτικοί, ώστε πολλοί λιποθυμούσαν, και στο ίδιο δωμάτιο τρεις γιατροί δέχονταν ταυτόχρονα τρεις διαφορετικούς ασθενείς. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο Βαλεντίν (όπως ήταν το κατά κόσμον όνομά του) εργαζόταν εντατικά στα εξωτερικά ιατρεία και περιόδευε στα χωριά, αναλαμβάνοντας και το χειρουργικό τμήμα. Μέσα σ' ένα χρόνο έκανε 300 χειρουργικές επεμβάσεις.

Ο άγιος Λουκάς ήταν πάντοτε πιστός Χριστιανός. Στο χειρουργείο είχε πάντα την εικόνα της Παναγίας, μπροστά στην οποία προσευχόταν για λίγα λεπτά πριν από κάθε επέμβαση. Το 1921 χειροτονήθηκε ιερέας και αργότερα επίσκοπος Τασκένδης. Από τότε συνδύαζε ποιμαντικά και ιερατικά καθήκοντα. Παρέμεινε αρχίατρος του Γενικού Νοσοκομείου Τασκένδης, χειρουργούσε καθημερινά και παρέδιδε μαθήματα στην Ιατρική Σχολή, πάντα με το ράσο και το σταυρό του. Από το 1922 και μέχρι την τελευταία του πνοή, γνώρισε συλλήψεις, βασανιστήρια και εξορίες από το καθεστώς της Σοβιετικής Ένωσης. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε συνολικά έντεκα χρόνια. Το 1947 του απαγορεύθηκε να μιλά στους φοιτητές, σταμάτησαν να τον καλούν στα ιατρικά συμβούλια και τον απέλυσαν από ιατρικό σύμβουλο. Καθώς όμως εκείνος ενδιαφερόταν για τον ανθρώπινο πόνο, έβγαλε ανακοίνωση ότι «δέχεται καθημερινά, εκτός Κυριακών και εορτών, κάθε άνθρωπο που θέλει τη βοήθειά του», με

αποτέλεσμα να καταφθάνουν στο διαμέρισμά του καθημερινά αμέτρητοι άνθρωποι απ' όλη την Κριμαία. Οι ταιπωρίες ουσιαστικά κατέστρεψαν την υγεία του και τα τελευταία εννέα χρόνια της ζωής του ήταν τυφλός.

Ο αρχιεπίσκοπος Λουκάς φέρεται από τους πιστούς να εμφάνισε πολλά πνευματικά χαρίσματα όσο ακόμα ζούσε. Κοιμήθηκε στις 11 Ιουνίου του 1961. Οι αρχές απαγόρευσαν την εκφορά του νεκρού από τους κεντρικούς δρόμους της πόλης, πράγμα που προκάλεσε τη λαϊκή αγανάκτηση ακόμα και των αλλόδοξων. Τελικά οι αρχές αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν, η εκφορά έγινε στην κεντρική λεωφόρο της Συμφερούπολης και διήρκεσε τρεισήμισι ώρες. Τη νεκρική πομπή ακολούθησε πλήθος κόσμου, η κυκλοφορία σταμάτησε, ενώ τα μπαλκόνια, οι ταρατσες και τα δέντρα ακόμα, ήταν γεμάτα ανθρώπους. Τον Νοέμβριο του 1995 ανακηρύχτηκε άγιος με απόφαση της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και η μνήμη του εορτάζεται στις 11 Ιουνίου.

Πηγή: <https://el.orthodoxwiki.org>

Αγία Φιλοθέη

Μια φορά κι ένα καιρό ήταν μια ηλιογέννητη καλότυχη βασιλοπούλα, που ζούσε μέσα στα βελούδα, στα μετάξια και στα όνειρα. «Ρηγούλα» τ' όνομα της, που πα' να πει βασιλοπούλα. Παλάτι της, το αρχοντικό των Μπενιζέλων. Νανούρισμα να κοιμηθεί το καλότυχο, ο «μαρμαρωμένος βασιλιάς». Έτσι θα μπορούσε ν' αρχίσει κανείς ν' ανιστορεί το βίο της Αγίας Φιλοθέης, της Κυράς. Οι χρόνοι που γεννήθηκε η Ρηγούλα ήταν οι χρόνοι που «όλα τα 'σκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η

σκλαβιά». Ήτανε τότες οι χρονιές που «σβησμένες όλες οι φωτιές οι πλάστρες μες στη χώρα». Ήτανε τότες που ο Σταυρός πολεμούσε με τα μισοφέγγαρα.

Μεγάλο το έχει του γονιού κι η μόνη κληρονόμος η Ρηγούλα. Πρέπει λοιπόν, ανάλογα στο γένος και στα πλούτη της, να μορφωθεί η μοναχοκόρη των Μπενιζέληδων. Και μεγαλώνει, βασιλοπούλα ίδια, η Ρηγούλα και φτάνει τη στιγμή που οι γονείς όλου του κόσμου ονειρεύονται να παντρευτεί! Κακοπαντρεύεται όμως η μοσχοθυγατέρα και στον τρίτο χρόνο πεθαίνει ο άνδρας της. Μα κι οι γονείς της πέθαναν κι αυτοί και μένει έτσι ολομόναχη στον κόσμο. Τη θλίψη της, την πίκρα της, όμως, η Ρηγούλα, την κάνει κινητήρια δύναμη. Η πίστη της νερό φουσκωμένο, μπόλικο, τρέχει και πριν φανεί ένας Κοσμάς Αιτωλός, πριν έρθει ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Μηνιάτης, πρώτη αυτή πιάνει το ασύλληπτο πως, όποιος χαθεί για την Ορθοδοξία, πρέπει να θεωρηθεί χαμένος και για το Γένος.

Πετάει μ' απόφαση τα ρούχα της Αθηναίας κυράς η Μπενιζέλου, μαζί πετάει και τ' όνομα της, το Ρηγούλα. Φορεί τα ρούχα της καλογριάς, φορεί κι ένα καινούργιο όνομα: Φιλοθέη η Αθηναία. Και η μεγάλη περιουσία των Μπενιζέλων χρησιμοποιείται για να χτιστεί ο Παρθενώνας της Φιλοθέης. Στην αρχή έχει πλάι της τις υπηρέτριες του πατρικού της, τις μαθαίνει τέχνη και γράμματα. Σιγά σιγά στην καρδιά της Τουρκοκρατημένης Αθήνας δημιουργείται μια Πρόνοια, που όμοια της και πλάι της μονάχα η Βασιλειάδα μπορεί να σταθεί. Διακόσιες κοπέλες, από τα πρώτα σπίτια της Αθήνας, αφήνουν μισοτελειωμένα τα προικόπανα κι έρχονται πλάι στην «Κυρά». Γιατί, «Κυρά» ονομάζουν οι Αθηναίοι την καλογριά τους. Φτιάχνει το πρώτο γηροκομείο της Αθήνας πλάι στο

μοναστήρι κι ανάβει έτσι το πρώτο φως μες στην Αθήνα. Για τα παιδιά πάλι που θα κρατήσουν όλο το βάρος του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας, άλλο κτήριο –να μάθουν τέχνη, γράμματα, να μάθουν πως είναι Χριστιανοί κι Έλληνες. Και μόλις μπαίνουν σε αυλάκι αυτά, σηκώνει τα μανίκια η Φιλοθέη και φτιάχνει Νοσοκομείο μα και ξενοδοχείο με την παλιά την πρώτη έννοια της λέξης. Για τους ξένους, τους γυρολόγους που καθώς γύριζαν στον τόπο τους, λέγαν πως κάτι καινούργιο γίνεται στην Αθήνα.

Κι ο οδοιπόρος που πορευότανε κάτω από το λιόπυρι της Αττικής και ξεραίνονταν τα σωθικά του από τη δίψα, έβρισκε πηγή να δροσιστεί απ' το πηγάδι που άνοιξε η Κυρά έξω από την Αθήνα, το «Ψυχικό». Την Κυρά την ξέρουν πια οι Έλληνες, μα και οι Τούρκοι που ψάχνουν να βρουν αφορμή να την τσακίσουν την καλογριά. Και βρήκαν την αιτία: Κάτι Ελληνοπούλες, που τις είχαν αρπάξει οι αλλόθρησκοι, θέλουν να σώσουν την πίστη τους. Προσπέφτουνε στην ηγουμένη. Τις κρύβει η Κυρά, μα πιάνεται απ' τους Τούρκους που τη βασανίζουνε σκληρά «την πίστη σου ή τη ζωή σου». Μα άρχοντες σεβαστοί μιλούν στους Τούρκους κι ημερεύουνε έτσι τ' αγρίμια. Και λεύτερη η καλογριά, ξεκινάει να πάει απέναντι στη Τζια να ετοιμάσει και εκεί μοναστηράκι. Εστία αντίστασης στον κατακτητή και τον αλλόθρησκο.

Βράδυ, παραμονή του Διονυσίου του Αρεοπαγίτη ήτανε, συνάχτηκαν για ολονυχτία οι καλογριές και τότες ήτανε που σπάσανε τις πόρτες οι αντίχριστοι. Την πιάσανε, την χτύπησαν τόσο, όσες ήταν και οι καλοσύνες της και πεθαμένη, πες, την παρατήσανε. Βοτάνια, γιατροσόφια τής βάζαν στις πληγές οι καλογριές, μα η βουλή του Θεού ήταν ν' αναπαυτεί ο εργάτης Του. Στις

19 Φεβρουαρίου ξεκουράστηκε. Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια ηλιογέννητη καλότυχη βασιλοπούλα, που ζούσε μέσα στα βελούδα, στα μετάξια και τα όνειρα. Και πούλησε τα βελούδα, τα μετάξια και τα όνειρα. Και πούλησε τα βελούδα και τα μετάξια και τα 'κανε σπιτικό για τους κατατρεγμένους. Μια φορά κι έναν καιρό, μαζί μας επερπάτησε μια Γυναίκα, άξια Γυναίκα να την πεις, μαζί μας επερπάτησε η Οσία Φιλοθέη.

**Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη,
Μια φορά κι έναν καιρό
μαζί μας επερπάτησε η Οσία Φιλοθέη**

Αγιότητα I

Όποιος θέλει να γίνει χριστιανός, πρέπει πρώτα να γίνει ποιητής. Αυτό είναι! Πρέπει να πονάεις. Ν' αγαπάεις και να πονάεις.

Άγιος Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης, Βίος και Λόγοι

Αγιότητα II

Ημερολόγιο ήσυχο στον τοίχο, μια ημερομηνία κι οι άγιοι σιωπηλοί, χλωμοί κι αναμάρτητοι, σημειωμένοι μόνο με το μικρό τους όνομα, όπως τους φώναζε η μητέρα τους. Κύριε, κανείς δεν ήθελε να μεγαλώσει.

Τάσος Λειβαδίτης, Αγιότητα

Έρωτας συνάμα κι άγιος

Η πρώτη μου λαχτάρα στάθηκε η λευτεριά· η δεύτερη η δίψα της αγιοσύνης. Έρωτας συνάμα κι άγιος, να το ανώτατο πρότυπο του ανθρώπου.

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Παρουσίαση σκηνών από τη ζωή του Αγίου Λουκά του Ιατρού και της Αγίας Φιλοθέης.
- ✿ Μελέτη περίπτωσης: Αγία Φιλοθέη, Άγιος Λουκάς ο Ιατρός.
- ✿ Ο άγιος Λουκάς ο ιατρός και η αγία Φιλοθέη έζησαν σε διαφορετικά περιβάλλοντα και αντιμετώπισαν διαφορετικά προβλήματα. Ωστόσο, και οι δύο είχαν αφετηρία την ίδια πίστη και το ίδιο όραμα. Σε έναν πίνακα με δύο στήλες προσπαθήστε να περιγράψετε πώς ανταποκρίθηκε ο καθένας στα διαφορετικά προβλήματα της εποχής του.

IV. Ο άνθρωπος στις άλλες θρησκείες

Ιουδαϊσμός

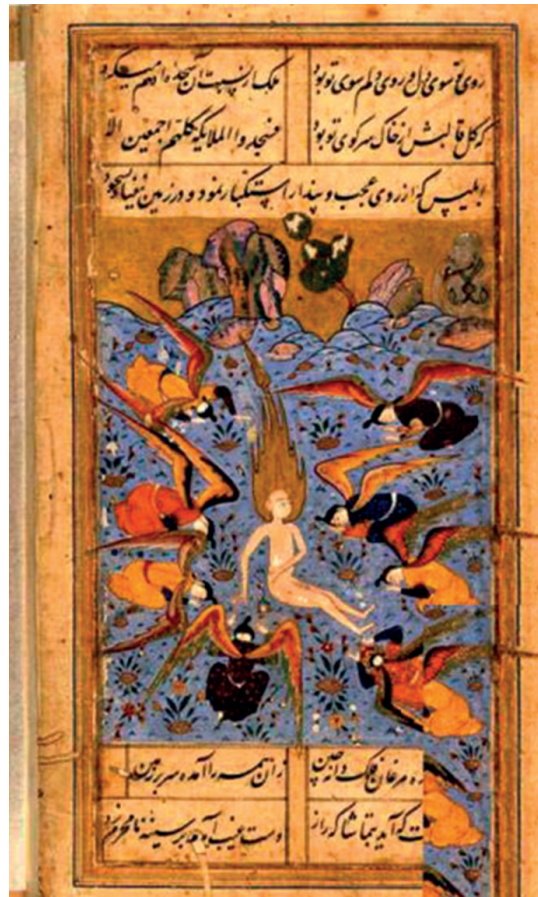
Ο άνθρωπος ως αντικείμενο της θείας φροντίδας

Ψλ 8. 5-7

Τι τάχα είναι ο άνθρωπος, ώστε να τον φροντίζεις;
Τι τάχα είναι ο κάτοικος της γης, ώστε να νοιάζεσαι γι' αυτόν; Τον έκανες, ωστόσο, λίγο μικρότερο από σένα· με δόξα τον στεφάνωσες και με τιμή. Κύριο τον έκανες πάνω στα πλάσματά σου, όλα στην εξουσία του τα έδωσες.

Ισλάμ Ο άνθρωπος ως «χαλίφης» (τοποτηρητής) της δημιουργίας του Θεού

Κοράνιο, 2. 30-34

Όταν ο Κύριος είπε στους αγγέλους του «Θα εγκαταστήσω τοποτηρητή Μου στη γη», οι άγγελοι αποκρίθηκαν: «Ζητάς να εγκαταστήσεις στη γη ον που θα αυξήσει τα δεινά και θα πολλαπλασιάσει την αιματοχυσία, τη στιγμή που εμείς ψάλλουμε και υμνούμε την αγιότητά Σου;» Και ο Κύριος τους είπε: «Εγώ ξέρω ό,τι εσείς δεν ξέρετε». Δίδαξε ο Κύριος στον Αδάμ τα ονόματα όλων των όντων κι έπειτα παρουσίασε τα όντα στους αγγέλους και τους είπε: «Πείτε μου τα ονόματά τους, αν λέτε την αλήθεια». Και οι άγγελοι απάντησαν: «Ας είναι δοξασμένο το όνομά Σου. Εμείς δεν ξέρουμε τίποτε άλλο,

παρά όσα Εσύ μάς δίδαξες. Εσύ είσαι ο Παντογνώστης, Εσύ είσαι ο Πάνσοφος». Είπε ο Θεός στον Αδάμ: «Δίδαξέ τους τις ονομασίες όλων των όντων». Και, όταν εκείνος το έκανε αυτό, είπε σε αυτούς ο Κύριος: «Δε σας είπα ότι ξέρω τα αφανέρωτα και απόκρυφα μυστικά των ουρανών και της γης, όσα κάνετε είτε φανερά είτε κρυφά;» Και όταν είπαμε στους αγγέλους να προσκυνήσουν τον Αδάμ, όλοι τον προσκύνησαν, εκτός από τον Ιμπλίσ (τον Σατανά), ο οποίος αρνήθηκε με αλαζονεία και έγινε άπιστος.

Ο άνθρωπος ως μικρόκοσμος

Ρουμί, Ο μυστικός ποιητής

Ο άνθρωπος της καρδιάς είναι η έκφραση της ολοκλήρωσης. Αν τύχει και τον συναντήσεις, τα είδες όλα. Κάθε δημιουργήμα αυτού του κόσμου είναι μέρος της ύπαρξής του και αυτός είναι ο κόσμος όλος.

Εσύ ο ίδιος είσαι η αληθινή περιγραφή του θεϊκού προτύπου· ο καθρέφτης στον οποίο λάμπει η ωραιότητα του Βασιλιά. Γι αυτό, οτιδήποτε βρίσκεται γύρω σου σε όλο τον κόσμο, οτιδήποτε επιθυμείς ολόψυχα, αναζήτησέ το μέσα σου και φώναξε: «Αυτό είμαι εγώ!»

🌸 **Ο Τζελαλεντίν Ρουμί (1207-1273) ήταν Πέρσης ποιητής και δάσκαλος θεολογίας και δικαίου στο Ικόνιο, με μεγάλη επιρροή στο Ισλάμ και ιδιαίτερα στον μουσουλμανικό μυστικισμό.**

Από το μηδέν στο άπειρο

Από τη στιγμή που μπήκες μέσα στον κόσμο της ύπαρξης, μια σκάλα τοποθετήθηκε μπροστά σου για να μπορείς να φύγεις. Προηγουμένως ήσουν άψυχη ύλη, έπειτα έγινες φυτό και στη συνέχεια ζώο. Πώς θα μπορούσε αυτό να μένει κρυφό από σένα; Στη συνέχεια έγινες άνθρωπος με γνώση, λογική και πίστη. Ιδού το σώμα, το οποίο ήταν μόριο σκόνης, πόσο τέλειο έχει γίνει! Όταν πάψεις να είσαι άνθρωπος, αναμφίβολα θα γίνεις άγγελος. Δημιουργήθηκες από τη γη και ο τελικός σου σκοπός είναι ο ουρανός. Ξεπέρνα ακόμη και τους αγγέλους και μπες μέσα στον Ωκεανό. Ίσως η δική σου σταγόνα γίνει ολόκληρη θάλασσα, η οποία είναι εκατό θάλασσες του Ομάν. Ας γεράσει το σώμα... Δεν πειράζει, αφού η ψυχή παραμένει νέα.

Τζελαλεντίν Ρουμί, Ντιβάν

Ινδοϊσμός

Κάρμα και Άτμαν: καλές πράξεις και ατομική «ψυχή»

Άτμαν: η αόρατη πηγή των ορατών

Συνεχίζοντας τη διδασκαλία για το Μπράχμαν, ο πατέρας του Σβετακέτου λέει:

«Φέρε μου έναν καρπό από αυτό το δέντρο μπανουάν».

«Τον έφερα, πατέρα».

«Άνοιξέ τον».

«Τον άνοιξα, κύριε».

«Τι βλέπεις μέσα του;»

«Πολύ μικρούς σπόρους, κύριε».

«Άνοιξε έναν απ' αυτούς, γιε μου».

«Τον άνοιξα, κύριε».

«Τι βλέπεις μέσα του;»

«Τίποτε απολύτως, κύριε».

Τότε ο πατέρας του, του είπε: «Γιε μου, από την ίδια αυτή ουσία μέσα στο σπόρο, την οποία δεν μπορείς να δεις, προέρχεται στ' αλήθεια όλο αυτό το τεράστιο δέντρο μπανουάν. Πίστεψέ με, γιε μου, μια αόρατη και λεπτή ουσία είναι το Πνεύμα ολόκληρου του σύμπαντος. Αυτό είναι η Πραγματικότητα. Αυτό είναι το Άτμαν. Εσύ [ο ίδιος] είσαι [κατά βάθος] αυτό».

Τσάντογκυα, Ουπανισάντ

✿ Οι Ουπανισάδες είναι Ινδουιστικά ιερά κείμενα, επεξηγηματικά παραρτήματα των Βεδών, με φιλοσοφικό και μυστικιστικό περιεχόμενο.

Άτμαν: οι πολλαπλές διαφοροποιήσεις του ενός

Το άτμαν είναι το αόρατο τμήμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Στο σύμπαν υπάρχει ένα μόνο άτμαν. Τα άλλα, τα επιμέρους άτμαν, αποτελούν απλές διαφοροποιήσεις του ενός. Το ατομικό άτμαν παίρνει διαδοχικά διάφορες μορφές ύπαρξης και μπορεί να ενσωματώνεται σε έναν άνθρωπο ανώτερης ή κατώτερης τάξεως, αλλά ακόμη και σε ένα ζώο ή και σε ένα φυτό. Το αν μετά τον υλικό θάνατο μια ύπαρξη θα μετενσωματωθεί σε ανώτερη ή κατώτερη μορφή, εξαρτάται από την ποιότητα των έργων, από το κάρμα.

Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος Γιαννουλάτος,
Όψεις Ινδουισμού - Βουδισμού

Σαμσάρα και Κάρμα

Στις Ουπανισάδες εμφανίζονται δύο ιδέες, που είναι άγνωστες στις Βέδες. Αυτές είναι η σαμσάρα και το κάρμα. «Σαμσάρα» είναι η ανακύκληση των υπάρξεων. Σύμφωνα μ' αυτήν την αντίληψη, τα έμβια όντα δε ζουν μόνο μια φορά αλλά, αφού μια μορφή ύπαρξης διαλυθεί, κάτι από αυτήν επιβιώνει και μεταβαίνει σε άλλη μορφή ύπαρξης. Δημιουργείται έτσι ένας ατέρμων κύκλος μετενσαρκώσεων, που διατηρεί συνεχώς τα όντα σε κάποια μορφή ύπαρξης. «Κάρμα» σημαίνει πράξη. Οι πράξεις που το ον διέπραξε στην προηγούμενη μορφή ύπαρξης, είναι εκείνες που προσδιορίζουν τη μορφή στην οποία θα μεταβεί. Τέτοιες μορφές, εκτός από την ανθρώπινη, μπορούν να είναι μια ζωική, μια δαιμονική σε κάποια κόλαση ή μια θεϊκή σε κάποιο ουρανό.

✿ Οι Βέδες είναι ένα μεγάλο σώμα κειμένων στα σανσκριτικά, που αποτελούν τις αρχαιότερες γραφές του Ινδουισμού.

Η λύτρωση του ανθρώπου μέσα από την αφοσίωση και την αγάπη

Οι τρεις δρόμοι της λύτρωσης

Οι τρεις βασικότεροι δρόμοι τους οποίους διαμόρφωσε η ινδική σκέψη για την πορεία προς τη λύτρωση υπήρξαν: η οδός των έργων (κάρμα μάργκα/γιόγκα), η οδός των γνώσεων (τζνάνα μάργκα/γιόγκα) και η οδός της αφοσίωσης (μπάκτι μάργκα/γιόγκα). Στο αποκορύφωμα της ινδικής θρησκευτικής ποίησης, τη Μπαγκαβάτ-Γκιτά («Το άσμα του Κυρίου»), εξαιρείται η τρίτη οδός σωτηρίας, η απλούστερη και αμεσότερη, η μπάκτι μάργκα. Αυτή είναι η οδός της αφοσίωσης στην προσωπική θεότητα. Όταν ο άνθρωπος γεμίσει την ύπαρξή του με αγάπη προς τον θεό –τον συγκεκριμένο θεό της

προτίμησής του— και κάνει ό,τι κάνει για χάρη του, τότε ενώνεται μαζί του. Ειδικότερα, όταν πλησιάζει ο θάνατος, ο άνθρωπος μπορεί να καθλώσει τη σκέψη του αποκλειστικά στο όραμα του Θεού. Έτσι η ψυχή κατευθύνεται προς αυτόν και λυτρώνεται.

Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος Γιαννουλάτος,
Όψεις Ινδουισμού - Βουδισμού

Ο Κρίσνα διδάσκει στον Αρζούνα τρόπους ένωσης με αυτόν

Σ' εκείνους που, αφιερώνοντας όλες τις πράξεις τους σ' εμένα και θεωρώντας με ως τον ύψιστο σκοπό με λατρεύουν, διαλογιζόμενοι πάνω σ' εμένα με αποκλειστική αφοσίωση κι έχοντας το νου τους προσηλωμένο σ' εμένα, εγώ, χωρίς καθυστέρηση, έρχομαι να τους λυτώσω απ' τον ωκεανό αυτού του κόσμου του θανάτου. Τοποθέτησε το νου σου μόνο σ' εμένα, προσήλωσε την κατανόησή σου σ' εμένα. Σ' εμένα τότε θα κατοικείς από κει και πέρα χωρίς αμφιβολία. Αλλά, αν δεν μπορείς να προσηλώσεις το νου σου σταθερά σ' εμένα, τότε ας είναι οι πράξεις εξευμενισμού μου ο υψηλότερος σκοπός σου. Ακόμη και με το να κάνεις πράξεις για να με εξευμενίσεις, θα φτάσεις στην τελειότητα. Αν δεν μπορείς να κάνεις ακόμη κι αυτό, τότε κατάφυγε στην αφοσίωση σ' εμένα και, με αυτοσυγκράτηση, εγκατάλειψε όλους τους καρπούς των πράξεών σου. Εκείνος ο πιστός μου που είναι απαθής, καθαρός, αμερόληπτος, ελεύθερος από θλίψη, που εγκαταλείπει όλες τις πράξεις [που έχουν σκοπό την απόκτηση καρπών], μου είναι πολύ

αγαπητός. Εκείνος που είναι ίδιος προς τον φίλο και προς τον εχθρό, ίδιος προς την τιμή και την ατίμωση, προς το κρύο και τη ζέστη, προς την ευχαρίστηση και τον πόνο, που είναι ελεύθερος από προσκολλήσεις, εκείνος για τον οποίο ο έπαινος και ο ψόγος είναι το ίδιο, που είναι σιωπηλός, ευχαριστημένος με οτιδήποτε, ανέστιος, με σταθερό νου και γεμάτος αφοσίωση, εκείνος μου είναι πολύ αγαπητός.

Μπαγκαβάτ-Γκιτά, XII

Βουδισμός

Ο σεβασμός απέναντι σε όλα τα πλάσματα

Νταμμαπάντα

Όλα τα όντα τρέμουν τη βία, όλοι φοβούνται τον θάνατο, όπως και συ. Γι' αυτό τον λόγο μη σκοτώνεις, ούτε να γίνεις αιτία να φονευθεί κάποιος.

Ακόμη και αν είναι κάποιος καλοντυμένος, ακόμα και αν είναι έτοιμος, ήρεμος, έχει αποκτήσει τον έλεγχο και είναι εγκατεστημένος στην ιερή ζωή, μόνο εφόσον αναιρέσει τη βία προς όλα τα όντα, είναι πραγματικά ένας άγιος άνθρωπος, ένας μοναχός.

Αυτόν τον άνθρωπο που έχει αποκηρύξει τη βία προς όλα τα έμβια όντα, αδύναμα ή ισχυρά, που ούτε σκοτώνει ούτε προκαλεί τους άλλους να σκοτώσουν, αυτόν αποκαλώ άγιο.

✿ Η Νταμμαπάντα (Ντάμμα: αλήθεια, Πάντα: στίχοι - Η Αλήθεια σε στίχους) είναι ένα από τα πιο γνωστά βιβλία του Βουδισμού. Είναι μια συλλογή διδασκαλιών του Βούδα Σακιαμούνι, υπό μορφή στίχων. Οι στίχοι είναι λακωνικοί, απλοί και οι παρομοιώσεις τους μπορούν να γίνουν εύκολα κατανοητές.

Κομφουκιανισμός

Κομφούκιος, Ανάλεκτα

Ένας μαθητής ρώτησε πώς μπορεί να υπηρετεί κανείς τους θεούς και τα πνεύματα. Είπε ο Διδάσκαλος: «Δεν μπορείς να υπηρετείς τους ανθρώπους, πώς θα μπορέσεις να υπηρετήσεις τα πνεύματα;». Τόλμησε να ρωτήσει και για τον θάνατο. Είπε ο Διδάσκαλος: «Δεν ξέρεις τι είναι η ζωή, πώς να ξέρεις τι είναι ο θάνατος;».

Υπάρχει άραγε μια λέξη ικανή να καθοδηγεί τις πράξεις του ανθρώπου σε όλη του τη ζωή; Είπε ο διδάσκαλος: «Ναι, η λέξη επιείκεια: ό,τι δεν επιθυμείς για τον εαυτό σου, μην το επιβάλλεις στους άλλους».

Ο τέλειος άνθρωπος, θέλοντας να στεριώσει ο ίδιος, στεριώνει μαζί και τους άλλους ανθρώπους· θέλοντας να φτάσει ο ίδιος, επιτρέπει και στους άλλους να φτάσουν. Να μπορείς να προσφέρεις ως υπόδειγμα τον εαυτό σου, αυτό μπορούμε πράγματι να πούμε πως οδηγεί στην τέλεια ανθρωπιά.

Ο ανώτερος άνθρωπος πρώτα ενεργεί και ύστερα μιλά για τα έργα του· δεν ανησυχεί, δεν φοβάται. Όλοι ο άνθρωποι του κόσμου είναι αδέρφια του.

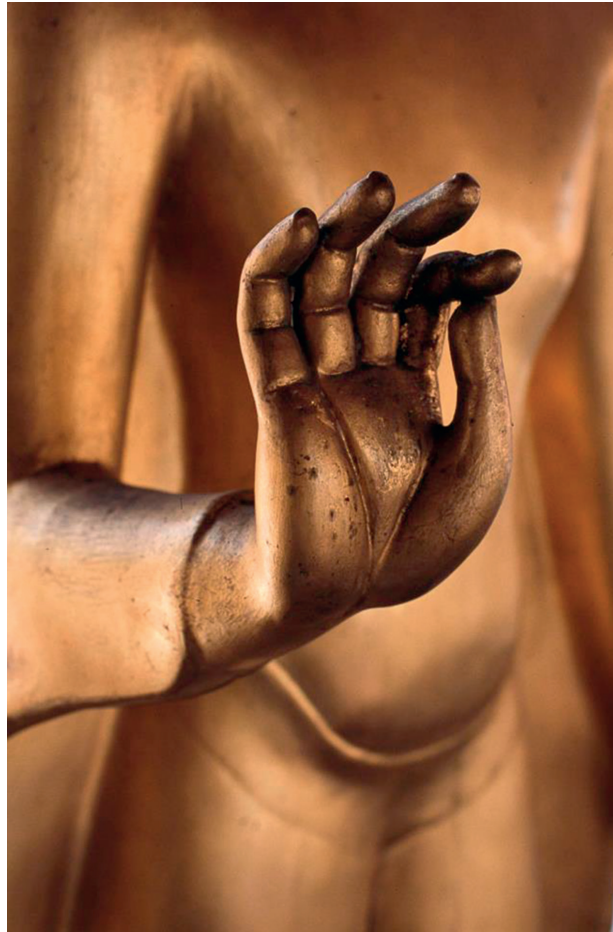
✿ Τα Ανάλεκτα είναι μία συλλογή ρήσεων και διαλόγων του Κινέζου στοχαστή και φιλοσόφου Κομφούκιου με τους μαθητές του. Είναι μια από τα πιο αντιπροσωπευτικές συλλογές κειμένων για τη ζωή, τις ιδέες και τη διδασκαλία του Κομφούκιου και άσκησε σημαντική επίδραση στην κινεζική σκέψη.

Ταοϊσμός

Λάο Τσε, Τάο τε Τσινγκ

Έχω τρεις θησαυρούς
που τους προσέχω σαν κόρη οφθαλμού.
Ο πρώτος είναι η συμπόνια.
Ο δεύτερος είναι η ολιγάρκεια.
Ο τρίτος είναι πως δεν βαστώ
τους γύρω μου να υποσκελίσω.
Από τη συμπόνια βγαίνει το θάρρος,
από την ολιγάρκεια η γενναιοδωρία,
από την ταπεινότητα η αρχηγία.

Στις μέρες μας οι άνθρωποι
αρνιούνται τη συμπόνια,
μα θέλουν να είναι θαρραλέοι.
Αρνιούνται την ολιγάρκεια,
μα θέλουν να 'ναι γενναϊόδωροι.
Αρνιούνται την ταπεινότητα,
μα θέλουν να 'ναι πρώτοι.
Αυτό είναι σίγουρος θάνατος.
Με τη συμπόνια στη μάχη αν χιμήξεις,
νικάς.
Με τη συμπόνια αν γενναϊά αμυνθείς,
δεν πισωπατάς.
Η συμπόνια είναι ο τρόπος
που μ' αυτόν ο ουρανός μάς γλιτώνει και μάς σκέπει
στοργικά.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Έρευνες: α. Ο σεβασμός προς τους μεγαλύτερους στο Ισλάμ β. Ο σεβασμός προς τα πλάσματα του Θεού στις θρησκείες της Ανατολής.
- ✿ Προβολή της ιρανικής ταινίας «Περσέπολις» (Persepolis), Μαρζάν Σατραπί, Βενσέν Παρονό.
- ✿ Διαβάστε το κείμενο (σ. 26/69) του επισκόπου Διοκλείας Κάλλιστου Ware: «Εφόσον όλοι μας είμαστε ελεύθεροι, ο καθένας εκφράζει τη θεία εικόνα με τον δικό του ή τον δικό της ανεπανάληπτο τρόπο» και, στη συνέχεια, το κείμενο (σ. 45/76) του Τζελαλεντίν Ρουμί: «Εσύ ο ίδιος είσαι η αληθινή περιγραφή του θεικού προτύπου· ο καθρέφτης στον οποίο λάμπει η ωραιότητα του Βασιλιά. Γι αυτό, οτιδήποτε βρίσκεται γύρω σου σε όλο τον κόσμο, οτιδήποτε επιθυμείς ολόψυχα, αναζήτησέ το μέσα σου και φώναξε: αυτό είμαι εγώ!». Προσπαθήστε να βρείτε σημεία συνάντησης ή απόκλισης στα δύο κείμενα.
- ✿ Σημειώστε ένα γλωσσάρι με τις βασικές αρχές του Ινδοϊσμού για τον άνθρωπο.
- ✿ Μελετήστε προσεκτικά τα κείμενα του Κομφούκιου. Σημειώστε ποιες αρετές περιγράφει και ανακοινώστε τα αποτελέσματα στην τάξη.
- ✿ Αξιοποιήστε το συλλογιστικό μοτίβο «Συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας», για να αναπτύξετε το θέμα: «Οι τρεις θησαυροί» του Λάο Τσε.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Εμείς και οι «άλλοι»

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

Ο «άλλος», ο διαφορετικός, στέκεται απέναντί μας. Από κάποιους χαρακτηρίζεται «ξένος» κι «ανεπιθύμητος», ενώ για άλλους η συνύπαρξη μαζί του γίνεται αφορμή για να ανακαλύψουν έναν καινούργιο κόσμο. Παίρνοντας αφορμή από τις εμπειρίες των διαφορετικών στάσεων (εθνικών, φυλετικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών κ.ά.) απέναντι στον «άλλον», σε αυτή τη Θεματική Ενότητα θα εξετάσουμε τη χριστιανική πρόταση, όπως εκφράστηκε στην Αγία Γραφή, στην ιστορία και την παράδοση της Εκκλησίας. Με βάση τη χριστιανική θεώρηση του «άλλου» ανθρώπου ως αδελφού, θα αναμετρηθούμε με την προτροπή της Εκκλησίας για «άνευ όρων και ορίων» αγάπη προς αυτόν, όποιος κι αν είναι, από όπου κι αν προέρχεται. Ταυτόχρονα, θα διερευνήσουμε αντιλήψεις και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων, ελέγχοντας κατά πόσο ο σεβασμός στον «άλλον» αποτελεί θεμελιώδη αξία του πολιτισμού μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ποιος είναι για μας ο «άλλος»;

- ✿ Από τις παραδοσιακές κλειστές κοινότητες στις σύγχρονες πλουραλιστικές κοινωνίες των «άλλων»
- ✿ Ο άλλος ως ξένος. Από τον «μακρινό» στον «ανεπιθύμητο»
- ✿ Όψεις της ετερότητας (γλωσσική, θρησκευτική, πολιτισμική, φυλετική ετερότητα)
- ✿ Ο πολιτισμένος κόσμος απέναντι στον «άλλο». Ακρότητες και εντάσεις: Μισαλλοδοξία, ρασι-

σμός, διακρίσεις, πόλεμοι, γενοκτονίες και ολοκαυτώματα, προσφυγιά, ξενοφοβία. Ο αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η νομική κατοχύρωσή τους: Μια απάντηση του πολιτισμένου κόσμου

II. Ο «άλλος» για τους Χριστιανούς

- ✿ Κάτω από τη δρυ της Μαμβρή: Ο Θεός ως ξένος που ζητάει τη φιλοξενία του ανθρώπου
- ✿ «Ποιος είναι ο πλησίον μου;»: Ο σπλαχνικός Σαμαρείτης
- ✿ Αγίου Επιφανίου, «δός μοι τοῦτον τόν ξένον»
- ✿ Το Ευαγγέλιο στη γλώσσα των άλλων: Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων (άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος)
- ✿ Πέρα από δικαιώματα και υποχρεώσεις: Η αγάπη «ἄνευ ὄρων και ὀρίων»

III. Ο ξένος σε διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις

- ✿ Ιουδαϊσμός: «Ξένον μην καταπιέζετε, γιατί ξέρετε πώς αισθάνεται ο ξένος, αφού κι εσείς ήσασταν κάποτε ξένοι»
- ✿ Ισλάμ: Η μετοίκηση του Μωάμεθ και ο μετανάστης στο Κοράνιο. Ο πιστός ως ξένος στον κόσμο για χάρη της πίστης
- ✿ Ινδουισμός: Η ξενιτειά και η περιπλάνηση ως όρος της φωτισμένης ζωής
- ✿ Βουδισμός: Σεβασμός και φροντίδα για τον ξένο και τον περιπλανώμενο

IV. Η συνύπαρξη και ο διάλογος με τον άλλον

- ✿ Η διαφορετικότητα και η ποικιλία ως πλούτος
- ✿ Ανακαλύπτοντας τον κόσμο των άλλων, τις αξίες, τα πιστεύω τους
- ✿ Γνωρίζοντας τους άλλους, γνωρίζουμε καλύτερα τον εαυτό μας
- ✿ Συνεργασία και συνδημιουργία

I. Ποιος είναι για μας ο «άλλος»;

Από τις παραδοσιακές κλειστές κοινότητες στις σύγχρονες πλουραλιστικές κοινωνίες των «άλλων».

Μου 'πες φεύγω μετανάστης για την ξένη γη

Μου 'πες φεύγω μετανάστης
για μια βραδιά Τετάρτης για την ξένη γη,
κι ήσωνα γυαλί σπασμένο
κι άστρο σκορπισμένο σε μικρή αυλή.

Σαν κερί που ανάβει τη ζωή μου καις
μ' άφησες μονάχη στις ανηφοριές
κι έγινε μια νύχτα όλη η ζωή
τα ρεμπέτικά μας αναστεναγμοί.

Μού 'πες φεύγω μετανάστης
για μια βραδιά Τετάρτης για την ξένη γη,
κι άφησες πικρό σημάδι
για μια ζωή ρημάδι δίχως αλλαγή.

Μου 'πες φεύγω μετανάστης - Γράμματα στον
Μακρυγιάννη (1979), Στίχοι: Μάνος Ελευθερίου,
Μουσική: Ηλίας Ανδριόπουλος

Ξενοφοβία και βαρβαρότητα

Η αύξηση της ξενοφοβίας είναι μια ανησυχητική ένδειξη για την κοινωνία μας. Βέβαια, αν εξετάσουμε το ζήτημα σε μια ιστορική προοπτική, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε

ότι η ιστορία του κόσμου κυριαρχήθηκε συχνά από την απόρριψη των άλλων, των «βαρβάρων», των διαφορετικών. Στο παρελθόν, υπήρξαν πολύ χειρότερες καταστάσεις από τις σημερινές, όπως για παράδειγμα, εκείνες που γεννήθηκαν από τη μεταχείριση των δούλων από την αποικιοκρατία. Σήμερα ωστόσο, έπειτα από μια μακρά περίοδο κατά την οποία η ξενοφοβία φαινόταν βαθμιαία να υποχωρεί, μου φαίνεται ότι επιστρέφει και μας γυρίζει πίσω στη βαρβαρότητα. Για να κατανοήσουμε τις αιτίες αυτής της εξέλιξης, πρέπει να πάρουμε υπόψη μας ότι ζούμε σε μια κοινωνία πιο ανοιχτή και πιο κινητική, στην οποία οι επαφές ανάμεσα σε διαφορετικούς πληθυσμούς είναι πιο εύκολες και αυξάνονται διαρκώς.

Θανάσης Γιαλκέτσης, Πώς γεννιέται η ξενοφοβία

Ο άλλος ως ξένος. Από τον «μακρινό» στον «ανεπιθύμητο»

Η φωνή του ξένου

Ήταν η φωνή του ξένου και του ναυαγού |
Κι ένα βλέμμα που αντικρίζει σύρματα παντού
Σ' ένα δρόμο δίχως τέρμα, δίχως γυρισμό |
Ούτε θέλω να θυμάμαι ούτε να ξεχνώ

Καραβάνια με τους μπόγους πάνω στα βουνά |
Στη φωτιά παραδομένοι, χάνονται παιδιά
Ο καπνός ανηφορίζει πάνω και ψηλά |
Και ο ήλιος ταξιδεύει μ' αναφιλητά

Δίχως τα χαρτιά στα χέρια πάνω στις γραμμές |
Μέσα σ' ένα σκυλοπνίχτη τέσσερεις γενιές

Απ' τον Ίστρο* στον Ευφράτη μια βαθιά πληγή |
Είναι η φωνή του ξένου απ' την ανατολή

Ένα ρεύμα που τινάζει και αιμορραγεί |
Είναι η φωνή του ξένου απ' την ανατολή

Μες στου κόσμου την αρένα | Ένα βλέμμα σκοτεινό
Σύννεφο χωρίς σταγόνα | Κόκκινη βροχή στο χώμα

Η φωνή του Ξένου,
Στίχοι, μουσική: Γιώργος Φραντζολάς

✿ «Ίστρος» είναι ο ποταμός Δούναβης, αρχαία ονομασία. Το τραγούδι γράφτηκε τη δεκαετία του '90. Για τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής. Κι όχι μόνο γι' αυτούς. Ήταν τον καιρό που πρωτοείδαμε στις ειδήσεις ανθρώπους να περπατούν πάνω στις σιδερογραμμές με τα παιδιά στους ώμους και άλλους να τους στοιβάζουν μέσα σε καράβια σκυλοπνίχτες...» [σημείωση Γ.Φ.]

Όψεις της ετερότητας (γλωσσική, θρησκευτική, πολιτισμική, φυλετική)

Ξένη, ξένη μού λένε είμ' εδώ, ξένη κι εκεί θα πουν

Ήρθα, είπα να 'ρθώ, μα πώς να 'ρθω | θα' ναι η ψυχή
μου πίσω
δεν έχω μέρος να σταθώ και να ξαναγυρίσω

Ξένη, ξένη μού λένε είμ' εδώ | ξένη κι εκεί θα πουν
τις δυο πατρίδες μου αγαπώ | μ' αυτές δε με χωρούν

Πάνω στο όρος Ελαιών | ο νους φλογίτσα των κεριών
σε περιπλάνηση κι οδύνη | να φέρνει σάρκα και οστά
και στην οθόνη σας μπροστά | αναπαράσταση να δίνει

Τρέχουν, τρέχουν τα δάκρυα σαν βροχή | χρόνια που
νιώθω μόνη
άλλη πατρίδα στην ψυχή | κι άλλη να με πληγώνει

Άκου, να την ξυπνά η Ιεριχώ | απ' τους αιώνες ψάλλει
την άκουσα και ξεψυχώ | θέλω ν' ακούσω πάλι...

Σάρα - Νέα Γη (1996), Στίχοι: Νίνα Ναχμία,
Μουσική: Νένα Βενετσάνου

Το τίμημα της σιωπής

Όταν οι ναζιστές ήρθαν για να πάρουν τους κομμουνιστές, σιώπησα επειδή δεν ήμουν κομμουνιστής. Όταν φυλάκισαν τους σοσιαλδημοκράτες, σιώπησα γιατί δεν ήμουν σοσιαλδημοκράτης. Όταν ήρθαν να πάρουν τους συνδικαλιστές, δε διαμαρτυρήθηκα γιατί δεν ήμουν συνδικαλιστής. Όταν ήρθαν να συλλάβουν εμένα, δεν υπήρχε πια κανείς για να διαμαρτυρηθεί.

Πάστορας Martin Niemoeller, Ακρότητες και εντάσεις

Ο πολιτισμένος κόσμος απέναντι στον «άλλο». Ακρότητες και εντάσεις: Μισαλλοδοξία, ρατσισμός, διακρίσεις, πόλεμοι, γενοκτονίες και ολοκαυτώματα, προσφυγιά, ξενοφοβία

Ρατσισμός και ποίηση

Ημέρα κατά του ρατσισμού η σημερινή. Ημέρα κατά της αντίληψης πως η φύση ή ο Θεός χώρισαν εξ αρχής τους ανθρώπους σε ανώτερους (τους λευκούς) και σε κατώτερους· στους ικανούς να δημιουργήσουν πολιτισμό και να κυβερνήσουν και στους μόλις υπέρτερους του πιθήκου, προορισμένους για το σφαγείο της Ιστορίας ή τις χωματερές της. Ημέρα εναντίον όσων μετατρέπουν αυτές τις απόψεις σε πολιτική θεωρία και πράξη και, ενόσω ονειρεύονται γκέτο, Καιάδες ή ξερονήσια, τις (ξ)υλοποιούν δέρνοντας, μαχαιρώνοντας, λιώνοντας «κατσαρίδες». Ημέρα εναντίον όσων (όπως ο Χίτλερ) αναβάθμισαν σε σιδερένιο δόγμα τα λεγόμενα του Αρτύρ ντε Γκομπινώ «περί της ανισότητας των ανθρωπίνων φυλών». Αυτό το «περί ανισότητας» είναι ο τίτλος του «Δοκιμίου» που εξέδωσε το 1853 ο Γάλλος διπλωμάτης, για να υποστηρίξει την ανωτερότητα της άριας φυλής, και ιδίως των «αμόλυντων» μελών της που κατοικούν σε Βόρεια Γαλλία, Βέλγιο και Αγγλία. Το βιβλίο του, ιδρυτικό του «επιστημονικού φυλετισμού», υπήρξε, ανασκευασμένο και «βελτιωμένο», ευαγγέλιο των χιτλερικών.

Ημέρα και της ποίησης η σημερινή, εκτός από ημέρα κατά του ρατσισμού, καθιστά περίπου υποχρεωτική την αναφορά, πάλι και πάλι, του εγγονοπουλικού ποιήματος: «Αλήθεια – των αδυνάτων αδύνατο...». Εξαιρετικά απλές οι λέξεις, αστόλιστες. Γιατί τα ίδια τα πράγματα

είναι απλούστατα. Όποια υπόθεση ανθρωπογονίας κι αν υιοθετούμε, τη βιβλική, την αρχαιοελληνική για τον Δευκαλίωνα ή τη δαρβινική, κοινή αναδεικνύεται η ρίζα των ανθρώπων, κοινή η μοίρα της θνητότητας, κοινό το τέλος. Το τι θα κάνει ο καθείς στο «εντωμεταξύ», αυτό είναι το θέμα. Στο αν θα σεβαστεί τους διπλανούς του σαν αντίγραφέ του. Αφού και ο ίδιος αντίγραφο τους είναι.

Παντελής Μπουκάλας,
Το τερατώδες κοινό γνώρισμα

Ομοιότητα και “διαφορές”

Αλήθεια –των αδυνάτων αδύνατο–
ποτές δεν εκατάφερα να καταλάβω
αυτά τα όντα που δεν βλέπουνε
το τερατώδες κοινό γνώρισμα τ’ ανθρώπου
–το εφήμερο της παράλογης ζωής του–
κι ανακαλύπτουνε διαφορές
–γιομάτοι μίσος– διαφορές
σε χρώμα δέρματος, φυλή
θρησκεία.

Νίκος Εγγονόπουλος, Στην κοιλάδα με τους ροδώνες

Η διαφορά του φανατισμού από τον ενθουσιασμό

Ως «φανατισμό» εννοούμε την τυφλή υπακοή σε μια ιδέα, την οποία υπηρετούμε με πεισματικό ζήλο, έως το σημείο να ασκούμε βία για να υποχρεώσουμε άλλους να την ακολουθούν και να τιμωρούμε όποιον δεν είναι διατεθειμένος να την ενστερνιστεί. Στην έννοια του φανατισμού υπονοείται ότι η ιδέα στην οποία είναι αφοσιωμένος ο φανατικός, είναι μια ιδέα εσφαλμένη και επικίνδυνη που δεν αξίζει να την ενστερνίζεται κανείς με τόση επιμονή. Σε τούτο ο φανατισμός αντιτίθεται στον ενθουσιασμό: ενθουσιώδης είναι ο οπαδός μιας ιδέας ευγενικής, μεγαλόψυχης ή φιλόανθρωπης. Συνέπειες μιας φανατικής στάσης και νοοτροπίας είναι η μισαλλοδοξία για τις ιδέες των άλλων και ένα πνεύμα μανιώδους προσηλυτισμού που δεν αποφεύγει τα βίαια ή και απάνθρωπα μέσα.

Νορμπέρτο Μπόμπιο,
Ορίζοντας τον φανατισμό

Ανατομία του φανατισμού

Η συνηθισμένη μορφή του φανατισμού είναι αληθινά αποκρουστική. Ο φανατικός, σ' όλες τις εποχές, είναι στενοκέφαλος και στενόκαρδος. Το οπτικό του πεδίο είναι περιορισμένο και το πείσμα του ακατανίκητο. Αγνοεί τους συμβιβασμούς, αλλά αγνοεί και τις καλόπιστες κι ευγενικές παραχωρήσεις. Γίνεται απάνθρωπος, ωμός, σκαιός· αποθηριώνεται για να εξανθρωπίσει τους ανθρώπους. Ο φανατισμός δημιουργεί καταστάσεις βρασμού. Αλλά βρασμού από εμπάθεια, μίσος, ακόμη

κι εγκληματική διάθεση. Ας θυμηθούμε τα ολοκαυτώματα κατά το Μεσαίωνα και την Αναγέννηση. Θηρία και όχι άνθρωποι τα πραγματοποίησαν.

Το υπόβαθρο του φανατισμού είναι η αυθεντία. Αυτό σημαίνει πως μέσα στη συνείδηση του φανατικού είναι ανάγκη ακόμη και να ιχνογράφεται μια πίστη. Ή μια αφοσίωση. Η αγάπη, ο θαυμασμός, η αφοσίωση, η στοργή γεννούν φανατισμούς –σε πολλές περιπτώσεις αδιασάφητους– αναβρυσμένους από μυστικές πηγές, που δύσκολα μπορούν να τους ερμηνεύσουν και να τους δικαιολογήσουν οι αμήνητοι.

I. M. Παναγιωτόπουλος,
Οι σκληροί καιροί. Η τραγωδία του εικοστού αιώνα.

Η Μπαλάντα του Μαουτχάουζεν

Τι ωραία που είν' η αγάπη μου
με το καθημερινό της φόρεμα
κι ένα χτενάκι στα μαλλιά.
Κανείς δεν ήξερε πως είναι τόσο ωραία.

Κοπέλες του Άουσβιτς,
του Νταχάου κοπέλες,
μην είδατε την αγάπη μου;

Την είδαμε σε μακρινό ταξίδι,
δεν είχε πια το φόρεμά της
ούτε χτενάκι στα μαλλιά.
Τι ωραία που είν' η αγάπη μου,
η χαϊδεμένη από τη μάνα της
και τ' αδελφού της τα φιλιά.
Κανείς δεν ήξερε πως είναι τόσο ωραία.

Κοπέλες του Μαουτχάουζεν,
κοπέλες του Μπέλσεν,
μην είδατε την αγάπη μου;

Την είδαμε στην παγερή πλατεία
μ' ένα αριθμό στο άσπρο της το χέρι,
με κίτρινο άστρο στην καρδιά.

Τι ωραία που είν' η αγάπη μου,
η χαϊδεμένη από τη μάνα της
και τ' αδελφού της τα φιλιά.
Κανείς δεν ήξερε πως είναι τόσο ωραία.

Άσμα ασμάτων -
Η μπαλάντα του Μαουτχάουζεν (1966),
Ποίηση: Ιάκωβος Καμπανέλλης,
Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης

Ο αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η νομική κατοχύρωσή τους: μια απάντηση του πολιτισμένου κόσμου

**Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα,
10 Δεκεμβρίου 1948**

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης,

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη,

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο,

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση,

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδα-

νικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

ΑΡΘΡΟ 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

ΑΡΘΡΟ 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεπιοθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

ΑΡΘΡΟ 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Καταιγισμός ιδεών «Ξένος».
- ✿ Παιχνίδι ρόλων: «Με ποιον θα ήθελα να ταξιδέψω, να κάνω συντροφιά, να συνεργαστώ;» (στόχος: Ανίχνευση των βιωμάτων μας και αναγνώριση των στερεοτύπων που διατηρούμε).
- ✿ Επίλυση προβλήματος: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι σήμερα;
- ✿ Ρόλος στον τοίχο: «Ξένη, ξένη μού λένε είμ' εδώ | ξένη κι εκεί θα πουν».
- ✿ Πέντε π κι ένα γ: Διερευνώντας προκαταλήψεις και στερεότυπα για τους ξένους.
- ✿ Project: Οι Έλληνες ως άλλοι τα νεότερα χρόνια (πρόσφυγες, μετανάστες).
- ✿ Ανάλυση διαστάσεων: «Μετανάστευση και προσφυγιά» (Στόχος: Να κατανοηθεί ο δραματικός χαρακτήρας της ανθρώπινης ιστορίας και να αναλυθούν οι λόγοι που η ανθρώπινη συμπεριφορά εκτρέπεται στην εχθρότητα και το ρατσισμό).
- ✿ TWPS με θέμα: «Πώς η αλληλεγγύη μετατρέπεται σε δυσπιστία».
- ✿ Έρευνα με ερωτηματολόγιο (για τις προκαταλήψεις των συμμαθητών μας).
- ✿ TPS: Με αφετηρία το ποίημα του Νίκου Εγγονόπουλου συντάξτε δύο στήλες (με τις ομοιότητες και τις διαφορές των ανθρώπων) και σχολιάστε τα αποτελέσματα.

- ✿ **Artful Thinking: Παρακολουθήστε το Zero film.**
- ✿ **Artful Thinking: Ο μόχθος και η μοναξιά του μετανάστη που συνθλίβεται στο έργο του Βλάση Κανιάρη.**
- ✿ **Έρευνα για το Ολοκαύτωμα: Ο Εβραίος ως ο απόλυτα «ξένος».**
- ✿ **Έρευνα: Οι Έλληνες δίπλα στους Εβραίους συμπατριώτες τους, τα κρυμμένα παιδιά της Κατοχής.**
- ✿ **Έρευνα: Οι Έλληνες δίπλα στους Εβραίους συμπατριώτες τους. Περιπτώσεις μελέτης: Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός Παπανδρέου, Αλίκη Μπαττενμπέργκ (πριγκίπισσα Αλίκη), Δήμαρχος Ζακύνθου Λουκάς Καρρέρ, Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος Δημητρίου).**
- ✿ **Έρευνα για τους Οργανισμούς που προωθούν το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου.**
- ✿ **Σχέδιο έρευνας ή δράσης: «Αγωνιζόμαστε εναντίον μιας προκατάληψης».**
- ✿ **Κατασκευή πόστερ για τα ανθρώπινα δικαιώματα.**
- ✿ **Προετοιμασία και πραγματοποίηση συνέντευξης με φορείς ή πρόσωπα που προασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα**

II. Ο «άλλος» για τους Χριστιανούς

Ο Θεός ως ξένος που ζητάει τη φιλοξενία του ανθρώπου

Κάτω από τη δρυ της Μαμβρή, Γεν 18, 1-8

Ο Κύριος παρουσιάστηκε στον Αβραάμ, κοντά στη Δρυ Μαμβρή, ενώ αυτός καθόταν στο άνοιγμα της σκηνής του κατά το μεσημέρι. Σήκωσε τα μάτια του και είδε τρεις άντρες να στέκονται απέναντί του. Αμέσως έτρεξε να τους προϋπαντήσει και τους προσκύνησε ως τη γη.

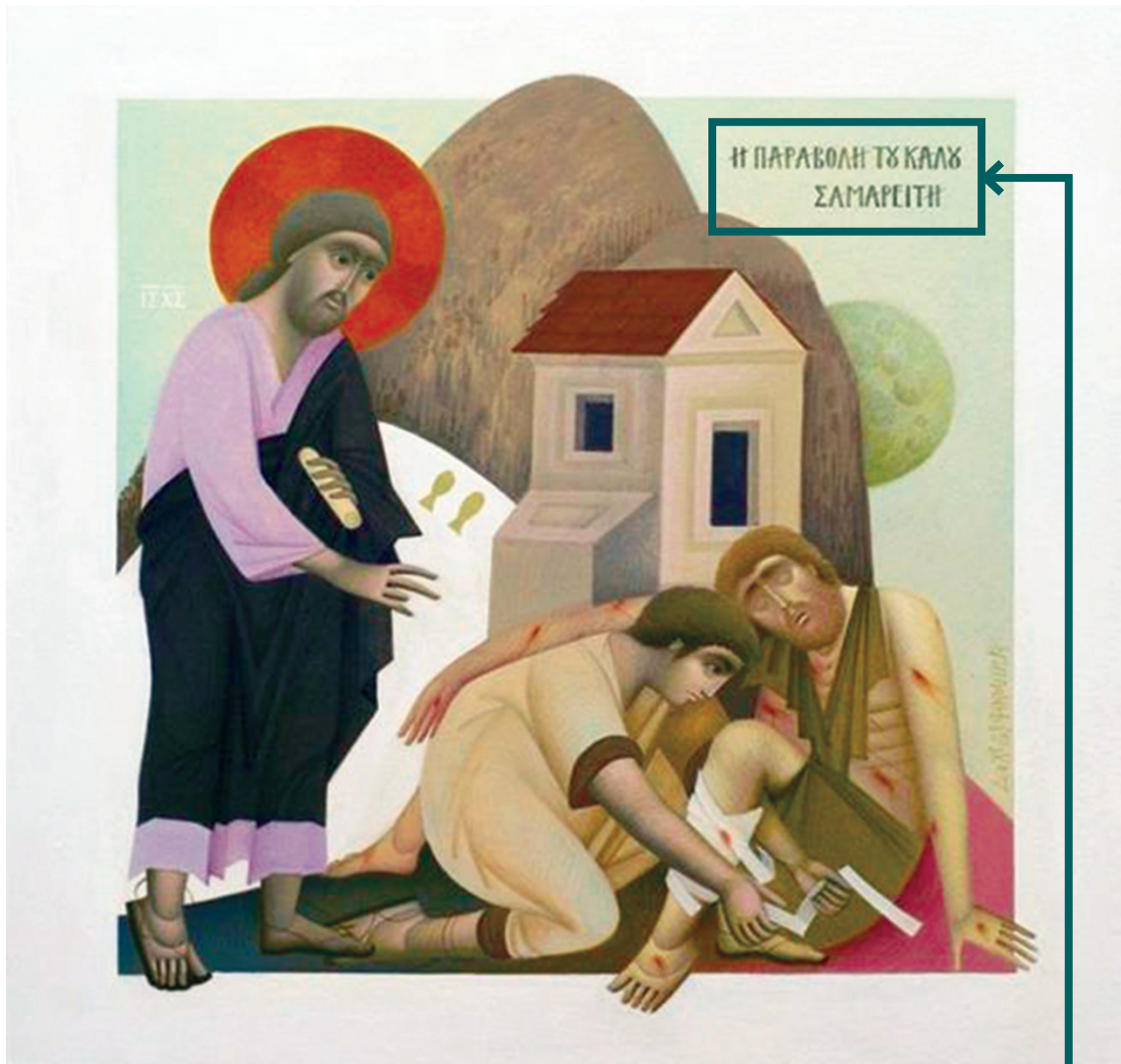
«Κυρίέ μου», είπε, «αν έχω την εύνοιά σου, μην προσπεράσεις το δούλο σου. Ας φέρουν λίγο νερό να πλύνετε τα πόδια σας, και μετά μπορείτε ν' αναπαυθείτε κάτω από το δέντρο. Θα φέρω και λίγο ψωμί να πάρετε δύναμη, και μετά μπορείτε να πηγαίνετε. Περάστε λοιπόν από τον δούλο σας». Εκείνοι απάντησαν: «Κάνε όπως είπες». Τότε ο Αβραάμ έτρεξε στη σκηνή και είπε στη Σάρρα: «Πάρε γρήγορα τρεις γαβάθες αλεύρι εκλεκτό, ζύμωσέ το και κάνε πίττες». Μετά έτρεξε στα βόδια, πήρε ένα μοσχάρι τρυφερό και καλό, το έδωσε στον υπηρέτη, κι εκείνος το ετοίμασε στα γρήγορα. Πήρε ακόμα βούτυρο, γάλα και το μοσχάρι που είχε ετοιμάσει, και τα έβαλε μπροστά στους άντρες. Αυτός στεκόταν απέναντί τους κάτω από τα δέντρα κι εκείνοι έτρωγαν.

«Ποιος είναι ο πλησίον μου;»: Ο σπλαχνικός Σαμαρείτης

Λκ 10, 25-37

Κάποιος νομοδιδάσκαλος παρουσιάστηκε στον Ιησού και, για να τον φέρει σε δύσκολη θέση, του είπε: «Διδάσκαλε, τι πρέπει να κάνω για να κερδίσω την αιώνια ζωή;». Κι ο Ιησούς του είπε: «Ο νόμος τι γράφει;». Εκείνος απάντησε: «Ν' αγαπάς τον Κύριο τον Θεό σου μ' όλη την καρδιά σου και μ' όλη την ψυχή σου, μ' όλη τη δύναμή σου και με όλον τον νου σου· και τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου». «Πολύ σωστά απάντησες», του είπε ο Ιησούς· «αυτό κάνε και θα ζήσεις». Εκείνος όμως, θέλοντας να δικαιολογήσει τον εαυτό του, είπε στον Ιησού: «Και ποιος είναι ο πλησίον μου;». Πήρε τότε αφορμή ο Ιησούς και είπε: «Κάποιος

άνθρωπος, κατεβαίνοντας από τα Ιεροσόλυμα για την Ιεριχώ, έπεσε πάνω σε ληστές. Αυτοί τον ξεγύμνωσαν, τον τραυμάτισαν κι έφυγαν παρατώντας τον μισοπεθαμένο. Έτυχε να κατεβαίνει από κείνον τον δρόμο και κάποιος ιερέας, ο οποίος, παρόλο που τον είδε, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Το ίδιο και κάποιος λευίτης, που περνούσε από κείνο το μέρος· κι αυτός, παρόλο που τον είδε, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Κάποιος όμως Σαμαρείτης που ταξίδευε, ήρθε προς το μέρος του, τον είδε και τον σπλαχνίστηκε. Πήγε κοντά του, άλειψε τις πληγές του με λάδι και κρασί και τις έδεσε καλά. Μάλιστα, τον ανέβασε στο δικό του το ζώο, τον οδήγησε στο πανδοχείο και φρόντισε γι' αυτόν. Την άλλη μέρα, φεύγοντας, έβγαλε κι έδωσε στον πανδοχέα δύο δηνάρια και του είπε: «Φρόντισέ τον, και ό,τι παραπάνω ξοδέψεις, εγώ όταν ξαναπεράσω θα σε πληρώσω». Ποιος λοιπόν απ' αυτούς τους τρεις, κατά τη γνώμη σου, αποδείχτηκε “πλησίον” εκείνου που έπεσε στους ληστές;». Κι εκείνος απάντησε: «Αυτός που τον σπλαχνίστηκε». Τότε ο Ιησούς του είπε: «Πήγαινε, και να κάνεις και συ το ίδιο».

Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΩ ΚΑΛΩ
ΣΑΜΑΡΕΙΤΗ

Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ
ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ
ΣΑΜΑΡΕΙΤΗ

Αγίου Επιφανίου, «δος μοι τούτον τον ξένον»

Δυο κρυφοί μαθητές, έρχονται να κρύψουν τον Ιησού στον τάφο. Ο μεν Νικόδημος μεγαλόψυχος προσφέροντας σμύρνα και αλόη, ο δε Ιωσήφ αξιέπαινος στην τόλμη και το θάρρος προς τον Πιλάτο. Διώχνοντας κάθε φόβο, με τόλμη παρουσιάστηκε στον Πιλάτο ζητώντας το σώμα του Ιησού. Και όταν παρουσιάστηκε, φέρθηκε με μεγάλη σοφία για να επιτύχει αυτό που ήθελε. Γι' αυτό δε χρησιμοποιεί μπροστά στον Πιλάτο υπερήφανα και υψηλά λόγια, για να μην του ανάψει την οργή και χάσει το ζητούμενο. Αλλά τι του λέει; Ένα τιποτένιο αίτημα, και για όλους μικρό, άρχοντά μου ήλθα να σου ζητήσω. Ένα πολύ μικρό αίτημα.

Τὸν ἥλιον κρύψαντα τὰς ἰδίας ἀκτῖνας καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ διάρραγὲν τῷ τοῦ Σωτῆρος θανάτῳ, ὁ Ἰωσήφ θεασάμενος, προσῆλθε τῷ Πιλάτῳ καὶ καθικετεύει λέγων·

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, τὸν ἐκ βρέφους ὡς ξένον ξενωθέντα ἐν κόσμῳ.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὃν ὁμόφυλοι μισοῦντες θανατοῦσιν ὡς ξένον.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὃν ξενίζομαι βλέπειν τοῦ θανάτου τὸν ξένον.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὅστις οἶδε ξενίζειν τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ξένους.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὃν Ἰούδας δολίως ἀπεξένωσε κόσμου.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ἵνα κρύψω ἐν τάφῳ, ὃς ὡς ξένος οὐκ ἔχει τὴν κεφαλὴν ποῦ κλίνῃ.

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὃν ἡ μήτηρ ὀρώσα νεκρωθέντα, ἐβόα·

«ὦ Υἱὲ καὶ Θεέ μου, εἰ καὶ τὰ σπλάγχνα τιτρώσκομαι καὶ καρδίαν σπαράττομαι νεκρόν σε καθορῶσα, ἀλλὰ τῇ σῇ ἀναστάσει θαρρόῦσα μεγαλύνω».

Καὶ τούτοις τοίνυν τοῖς λόγοις δυσωπῶν τὸν Πιλάτον ὁ εὐσχήμων λαμβάνει τοῦ Σωτῆρος τὸ σῶμα, ὃ καὶ φόβῳ ἐν σινδόνι ἐνειλήσας καὶ σμύρνην κατέθετο ἐν τάφῳ τὸν παρέχοντα πᾶσι ζωὴν αἰώνιον καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στιχηρὸν ψαλλόμενον τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ, ποιηθὲν παρὰ τοῦ κυροῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου (ιγ' αἰ.)

Είδε ο Ιωσήφ τον ήλιο να κρύβει το ίδιο το φως του
–ο Σωτήρας πέθαινε και ο Ναός στα δυο σκιζόταν... Κι
ευθύς στον Πιλάτο πηγαίνει και τον παρακαλεί:

Αυτόν τον Ξένον δος μου τον, από μωρό που ξενιτεύ-
θηκε στον κόσμο μας –σαν ξένο τον σκοτώσαν οι δικοί
του.

Δος μου ετούτον τον Ξένο –παράξενος που 'ναι ο χαμός
του...

Αυτόν τον Ξένον δος μου τον, φιλόξενος ήταν για
φτωχούς και ξένους.

Δος μου τον τούτον τον Ξένο –πώς τον αποξένωσε απ'
τον κόσμο ο Ιούδας...

Δος μου τον τούτον τον Ξένο –ξένος είναι, να πάει δεν
έχει πού– άσε σε τάφο να τον κρύψω.

Παρακαλώ σε δος μου τον, που η Μάννα του νεκρόν
τον κράζει:

«Θεὲ και γυιόκα μου, τρύπια τα σπλάγχνα μου, πληγή
η καρδιά μου νεκρόν που σ' είδα –μα αναθαρρίζω κι
ευλογώ, καθώς Ανάσταση λογιάζω».

Έτσι θερμοπαρακαλούσε ο Ιωσήφ ο κόσμιος τον
Πιλάτο. Παίρνει το Σώμα του Ιησού, με σμύρνα
τρέμοντας τ' αλείφει, κι ένα σεντόνι απλώνει γύρω του
στον τάφο ώς τον κατεβάζει. –Ποιόν; Αυτόν που μέγα
δίνει έλεος και ζωήν αιώνια!

Γλωσσική απόδοση: Θεοδόσης Τάσιος

Το επαναστατικό μήνυμα του χριστιανισμού

Οι κλασικοί φιλόσοφοι θεωρούσαν το έλεος και τον οίκτο ως παθολογικά συναισθήματα -ατέλειες του χαρακτήρα που έπρεπε να αποφεύγονται από όλα τα λογικά άτομα. Εφόσον το έλεος συνεπάγεται την παροχή μη δεδουλευμένης βοήθειας ή ανακούφισης, ήταν αντίθετο προς τη δικαιοσύνη... Αυτό ήταν το ηθικό κλίμα μέσα στο οποίο ο Χριστιανισμός δίδαξε ότι το έλεος είναι μια από τις πρωταρχικές αρετές -ότι ένας φιλεύσπλαχνος Θεός απαιτεί από τους ανθρώπους να είναι φιλεύσπλαχνοι. Επιπλέον, το επακόλουθο ότι επειδή ο Θεός αγαπά τους ανθρώπους, οι χριστιανοί δεν μπορούν να ευχαριστούν το Θεό εκτός αν αγαπούν ο ένας τον άλλο, ήταν κάτι εξ ολοκλήρου νέο. Ίσως ακόμα πιο επαναστατική ήταν η αρχή ότι η χριστιανική αγάπη και φιλανθρωπία πρέπει να εκτείνονται πέρα από τα όρια της οικογένειας και της φυλής, ότι πρέπει να επεκταθούν «σε όλους εκείνους που σε κάθε τόπο, αναγνωρίζουν τον Κύριό μας, τον Ιησού Χριστό» (1 Κορ. 1,2). Πράγματι, η αγάπη και η φιλανθρωπία πρέπει να επεκταθούν ακόμη και πέρα από τη χριστιανική κοινότητα.

Rodney Stark, Η εξάπλωση του Χριστιανισμού.
Πώς το άσημο και περιθωριακό κίνημα του Χριστού
εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκευτική δύναμη στο
Δυτικό Κόσμο μέσα σε λίγους αιώνες

Το Ευαγγέλιο στη γλώσσα των άλλων: Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων (Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος)

Γεν 11, 1-9

Αρχικά οι κάτοικοι της γης μιλούσαν όλοι μία γλώσσα και χρησιμοποιούσαν τις ίδιες λέξεις. Καθώς μετακινούνταν από την ανατολή, βρήκαν μια πεδιάδα στη χώρα της Σενάαρ κι εγκαταστάθηκαν εκεί. Τότε είπαν μεταξύ τους: «Ελάτε να κατασκευάσουμε πλίνθες και να τις ψήσουμε στη φωτιά». Έτσι για τις οικοδομές άρχισαν να χρησιμοποιούν πλίνθες αντί για πέτρες και πίσσα αντί για λάσπη. Μετά είπαν: «Ελάτε να χτίσουμε μια πόλη, κι έναν πύργο που η κορφή του να φτάνει στους ουρανούς. Έτσι θα γίνουμε ονομαστοί και δε θα διασκορπιστούμε πάνω στη γη».

Κατέβηκε, λοιπόν, ο Κύριος να δει την πόλη και τον πύργο που έχτιζαν οι άνθρωποι. Και είπε ο Κύριος: «Τώρα όλοι αυτοί αποτελούν ένα λαό με κοινή γλώσσα· και τούτο 'δω είναι η αρχή των πράξεών τους. Από 'δω και πέρα τίποτε απ' όσα θα σκέφτονται να κάνουν δε θα τους είναι αδύνατο. Εμπρός, ας κατεβούμε κι ας επιφέρουμε εκεί σύγχυση στη γλώσσα τους, ώστε να μην καταλαβαίνει ο ένας τη γλώσσα του άλλου». Έτσι ο Κύριος τους διασκόρπισε από 'κει σε όλη τη γη και σταμάτησαν να χτίζουν την πόλη. Γι' αυτό ονόμασαν την πόλη εκείνη Βαβέλ, γιατί εκεί ο Κύριος προκάλεσε σύγχυση στη γλώσσα των ανθρώπων και από 'κει τους διασκόρπισε σε όλη τη γη.

Κοντάκιο Πεντηκοστής

Ότε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος· ὅτε τοῦ πυρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε· καὶ συμφώνως δοξάζομεν τὸ πανάγιον Πνεῦμα.

Όταν (τον καιρό της Παλαιάς Διαθήκης) κατέβηκε ο Ὑψιστος Θεός, δημιούργησε σύγχυση στις γλώσσες των ανθρώπων, χωρίζοντάς τους σε φυλές. Τώρα (την ημέρα της Πεντηκοστής), που μοιράζει τις πύρινες γλώσσες του Αγίου Πνεύματος, τους καλεί και πάλι όλους στην ενότητα. Γι' αυτό, με μία φωνή, μία πίστη, δοξολογούμε το Πανάγιο Πνεύμα.

Το δώρο της Πεντηκοστής: ενότητα και ποικιλία

Σχετικὰ μὲ τὸ δῶρο τοῦ Παρακλήτου τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τρία πράγματα εἶναι ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακά: Πρῶτο, εἶναι ἓνα δῶρο σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ: «καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου» (Πράξ. 2, 4). Τὸ δῶρο ἢ χάρισμα τοῦ Πνεύματος δὲν ἀπονέμεται μόνο στοὺς ἐπίσκοπους καὶ τὸν κλῆρο, ἀλλὰ σὲ κάθε βαπτισμένο.

Δεύτερο, εἶναι ἓνα δῶρο ἐνότητας: «ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τῷ αὐτῷ» (Πράξ. 2, 1). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κάνει τοὺς πολλοὺς νὰ εἶναι ἓνα Σῶμα ἐν Χριστῷ. Ἡ κάθοδος τοῦ Πνεύματος τὴν Πεντηκοστὴ ἀντιστρέφει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ.

Τὸ Πνεῦμα φέρνει ἐνότητα καὶ ἀμοιβαία κατανόηση, ἱκανώνοντάς μας νὰ μιᾷμε «ἐν μιᾷ φωνῇ». Μεταμορφώνει τὰ ἄτομα σὲ πρόσωπα. Γιὰ τὴν πρώτη Χριστιανικὴ κοινότητα στὰ Ἱεροσόλυμα, στὴν περίοδο ἀμέσως μετὰ τὴν Πεντηκοστή, λέγεται ὅτι «εἶχον ἅπαντα κοινὰ» καὶ ὅτι «τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία» (Πράξ. 2, 44· 4, 32)· κι αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔναι τὸ σημάδι τῆς κοινότητος τοῦ Χριστοῦ τῆς Πεντηκοστῆς σὲ κάθε ἐποχῇ. Τρίτο, τὸ δῶρο τοῦ Πνεύματος εἶναι ἓνα δῶρο διαφοροποίησης· οἱ γλῶσσες τῆς φωτιᾶς «διαμερίζονται» ἢ «χωρίζονται» (Πράξ. 2, 3) καὶ κατανέμονται ἄμεσα στὸν καθένα. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν μᾶς κάνει μόνο ὅλους ἓνα, ἀλλὰ κάνει καὶ τὸν καθένα μας διαφορετικό. Στὴν Πεντηκοστή ἡ πολλαπλότητα τῶν γλωσσῶν δὲν καταργήθηκε, ἀλλὰ ἔπαψε νὰ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ χωρισμοῦ· ὅπως προηγουμένως, ὁ καθένας μιλοῦσε στὴ δική του γλῶσσα, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος ὁ καθένας μπορούσε νὰ καταλάβει τοὺς ἄλλους. Γιὰ μένα τὸ νὰ εἶμαι Πνευματοφόρος σημαίνει ν' ἀντιλαμβάνομαι ὅλα τὰ διακριτικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητάς μου· σημαίνει νὰ γίνω ἀληθινὰ ἐλεύθερος, ἀληθινὰ ὁ ἑαυτός μου μέσα στὴ μοναδικότητά μου. Ἡ ζωὴ μέσα στὸ Πνεῦμα ἔχει μια ἀνεξάντλητη ποικιλία.

Κάλλιστος Ware, Ἐπίσκοπος Διοκλείας,
Ὁ Ὀρθόδοξος Δρόμος

Η προσφορά των δύο αδελφών στο σλαβικό πολιτισμό

Για να τελούν τη Θεία Λειτουργία στη σλαβική και να κηρύττουν στην ίδια γλώσσα, έπρεπε να έχουν λειτουργικά βιβλία, πατερικές ομιλίες, νομοκανονικά και άλλα κείμενα, μεταφρασμένα στη γλώσσα αυτή. Στην αρχή δημιούργησαν ένα αλφάβητο, κατάλληλο να εκφράζει όλους τους φθόγγους της σλαβικής γλώσσας. Το αλφάβητο αυτό είναι γνωστό ως γλαγολιτικό (από τη σλαβική ρίζα *goli*, πρβλ. παλαιοσλαβικό *glagol*: λέξη, *glagolati*: ομιλώ). Μετά, με τη βοήθεια σλαβικών αλλά και ελληνικών ριζών, σχημάτισαν έναν πλουσιότατο αριθμό λέξεων και εκφράσεων, για να μπορέσουν να μεταφέρουν στους Σλάβους όλο τον ποιητικό κόσμο των λειτουργικών βυζαντινών κειμένων, των ευαγγελικών και αποστολικών περικοπών, τα κανονικά και νομικά κείμενα, τις πατερικές ομιλίες κ.ά. Έτσι η σλαβική γλώσσα από

άγραφη έγινε ένα ευέλικτο όργανο, με το οποίο ο βυζαντινός πολιτισμός μεταφυτεύθηκε στους Σλάβους. Και όχι μόνο αυτό· οι δύο αδελφοί έθεσαν τα θεμέλια μιας νέας λογοτεχνίας, της σλαβικής. Δεν μετέφρασαν στη γλώσσα αυτή μόνο ελληνικά κείμενα, αλλά έγραψαν και πρωτότυπα έργα.

Δημητρίου Γόνη, Ιεραποστολικοί αγώνες των
αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου-
Αποτίμηση της προσφοράς τους

Πέρα από δικαιώματα και υποχρεώσεις: Η αγάπη «άνευ όρων και όριων»

Ο Ιωάννης Χρυσόστομος για την κοινωνική αδικία

Δε φρίττεις, άνθρωπε, δεν κοκκινίζεις από ντροπή, όταν χαρακτηρίζεις επιτιθέμενον αυτόν που παλεύει για το ψωμί του; Αυτός, αν και φέρεται επιθετικά, ωστόσο δικαιούται τη συμπάθειά μας, γιατί τόσο πολύ πιέζεται από την πείνα, ώστε αναγκάζεται να φορέσει το προσωπίο της επιθετικότητας. Και πρέπει να σου πω ακόμα πως αυτός που επιτίθεται στην πραγματικότητα είσαι εσύ, γιατί –αν και έρχεσαι τακτικά στην Εκκλησία και ακούς τα κηρύγματά μου– στην αγορά εν τούτοις προτιμάς το χρυσάφι, τις επιθυμίες και τους φίλους σου, παρά τις δικές μου προτροπές.

P.G. 60,535-538

«σα να 'τανε αίμα μου, σα να 'τανε αδερφός μου!»

Σε μια ταβέρνα της Κωνσταντινούπολης, στις αρχές του 20ού αιώνα, έτρωγαν τρεις φίλοι: δυο έλληνες ορθόδοξοι κι ένας τούρκος μουσουλμάνος. Για τους χριστιανούς ήταν περίοδος νηστείας· μα κι ο μουσουλμάνος, ο Βασίφ-εφέντης, για χάρη της παρέας θέλησε να φάει μονάχα ό,τι και οι χριστιανοί φίλοι του. Ξαφνικά, όμως, πέθανε επί τόπου. Και οι χριστιανοί; Ειδικά ο ένας απ' αυτούς, ο καπετάν-Στέλιος, από κείνη τη μέρα άλλαξε. Αυτός που δεν έκλαψε ποτέ του, ολοένα δάκρυζε, κι όλοι απορούσαν. Έλεγε συλλογισμένος: «Φαίνεται πως δεν έκανε να νηστέψει, να κάνει σαρακοστή μαζί μας, γιατί ήτανε αλλόθρησκος. Ο Θεός οργίστηκε. Έτσι μου είπε ο παπα-Κουστουλίδης!». Αυτή η ιδέα τον έτρωγε σαν σαράκι. «Ήμαρτόν σοι, Κύριε», μουρμούριζε, «για έναν αλλόθρησκο να το πάρω τόσο βαριά, σα να 'τανε αίμα μου, σα να 'τανε αδερφός μου! Μα, άραγες, ο Χριστός ήρθε σε τούτον τον κόσμο μόνο για μας τους βαφτισμένους και δεν ήρθε για ούλον τον κόσμο, για κάθε άνθρωπο που έχει καλή ψυχή, τι Τούρκος, τι Ρωμιός; Ο Θεός των πνευμάτων και πάσης σαρκός, ανάπαψε και συγχώρεσε και τον Βασίφ-εφέντη, που είχε ψυχή πιο καλή από μας τους χριστιανούς!».

**Φώτης Κόντογλου,
Ο καπετάν-Στέλιος κι ο Βασίφ-εφέντης**

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Συλλογικός ρόλος: Οι πρωταγωνιστές του σπλαχνικού Σαμαρείτη.
- ✿ Καρέκλα αφήγησης: Ο τραυματίας Ιουδαίος αφηγείται χρόνια μετά.
- ✿ Μετασχηματισμός του βιβλικού κειμένου για τον Καλό Σαμαρείτη: Κρυφές σκέψεις των προσώπων, διαμόρφωση συλλογικών προσώπων.
- ✿ Καρέκλα αφήγησης για πρόσωπα που υπερασπίστηκαν «ξένους»: π.χ. «Κάποιος Εβραίος που σώθηκε από τη Μαρία Σκόμπτσοβα αφηγείται».
- ✿ Artful Thinking (ακούγοντας 5 x 2): «Δος μοι τούτον τον ξένον».
- ✿ Ιστοεξερεύνηση: Στα βήματα των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου (ταξίδια, τόποι, συναντήσεις).
- ✿ Έρευνα: Η παρουσία των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου στις βαλκανικές χώρες (ναοί, αγάλματα, ονόματα).
- ✿ Επίλυση προβλήματος: Εξηγήστε τον χαρακτηρισμό των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου ως «φωτιστών των Σλάβων».
- ✿ Δραματοποίηση: Παρουσίαση σκηνής «Οι Μοραβοί έχουν αλφάβητο».
- ✿ Μελέτη περίπτωσης: Ακάκιος, ο επίσκοπος Αμίδης που διέθεσε τα πολύτιμα ιερά σκεύη των χριστιανικών ναών, για να συγκεντρώσει χρήματα και να διασώσει επτά χιλιάδες Πέρσες στρατιώτες που είχαν αιχμαλωτιστεί από τους Βυζαντινούς.

- ✿ Μελέτη περίπτωσης: Μαρία Σκόπτσοβα.
- ✿ Μελέτη περίπτωσης: Αρχιεπίσκοπος Σινά Δαμασκηνός για Εβραίους και Άραβες.

III. Ο ξένος σε διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις

Ιουδαϊσμός

Εξ 23, 9

Ξένον μην καταπιέζετε, γιατί ξέρετε πώς αισθάνεται ο ξένος, αφού κι εσείς ήσασταν κάποτε ξένοι στην Αίγυπτο.

Λευ 19, 33-34

Αν κάποιος ξένος έρθει να μείνει μαζί σας στη χώρα σας, μην τον εκμεταλλευτείτε. Να του φέρεστε όπως σ' έναν συμπατριώτη σας· να τον αγαπάτε σαν τον εαυτό σας, γιατί κι εσείς ξένοι ήσασταν στην Αίγυπτο. Εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας.

Αρ 15, 15-16

Ο ίδιος νόμος θα ισχύει για πάντα στο μέλλον για όλη τη σύναξη, τόσο για σας όσο και για τους ξένους, που είναι μαζί σας. Όπως είστε εσείς, έτσι θα είναι και οι ξένοι απέναντι στον Κύριο.

Ψαλμός 136 - By the Rivers of Babylon

πρωτότυπο

Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών. ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν· ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠδῶν καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὕμνον· ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών. πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου· κολληθεῖη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ, ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.

μετάφραση

Στης Βαβυλώνας τα ποτάμια, εκεί καθόμασταν και κλαίγαμε, καθώς θυμόμασταν τη Σιών.
Πάνω στης όχθης τις ιτιές είχαμε τις κιθάρες μας κρεμάσει. Εκεί μας γύρευαν τραγούδια εκείνοι που μας αιχμαλώτισαν, κι οι διώκτες μας γυρεύαν από μας ωδές χαράς. Μας λέγαν: «Τραγουδήστε μας απ' τα τραγούδια της Σιών». Μα πώς να τραγουδήσουμε τις ωδές του Κυρίου σε ξένη γη; Αν σε ξεχάσω, Ιερουσαλήμ, να παραλύσει το δεξί μου χέρι. Η γλώσσα μου ας κολλήσει στο λαρύγγι μου, αν δεν σε θυμηθώ, αν δεν σε βάλω, Ιερουσαλήμ, απάνω απ' όλες τις χαρές μου.

By the Rivers of Babylon

By the rivers of Babylon, there we sat down
we wept, when we remembered Zion.

When the wicked carried us away in captivity required
from us a song.

Now how shall we sing the lord's song in a strange
land?

Let the words of our mouth and the meditations of our
heart. Be acceptable in thy sight here tonight.

By the rivers of Babylon, there we sat down Ye-eah
we wept, when we remembered Zion.

Boney M (1978)

Ισλάμ

Η μετοίκηση του Μωάμεθ

Ο Μωάμεθ, όταν μετά από πολυετείς κόπους, διώξεις και θυσίες, διαπίστωσε ότι ήταν άσκοπο να επιμείνει στο κήρυγμά του στη Μέκκα, αποφάσισε να μετοικήσει με τους ολιγάριθμους οπαδούς του στη Μεδίνα, όπου υπήρχε ισχυρή ιουδαϊκή παροικία και οι μονοθεϊστικές ιδέες ήταν περισσότερο οικείες στον λαό. Η ενέργεια αυτή του Μωάμεθ είναι γνωστή με το όνομα «Χίτζρα» (ελληνικά «Εγίρα»: μετοίκηση).

Το μεγάλο αυτό γεγονός της Εγίρα οι μουσουλμάνοι το θεώρησαν ως «σημείο του Θεού» και δεκαεπτά χρόνια αργότερα, επί τρίτου χαλίφη Ουμάρ, θέσπισαν το έτος της Εγίρα ως αφετηρία του ισλαμικού συστήματος χρονολογίας. Η μετανάστευση του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα υπήρξε σημαντικότερος σταθμός στο

κήρυγμά του. Στη Μεδίνα ο Μωάμεθ βρήκε πρόσφορο πεδίο δράσης και εδώ στην πραγματικότητα συνέπηξε την πρώτη θεοκρατική κοινότητα του Ισλάμ. Στη Μεδίνα ο Μωάμεθ από «απόστολος του Θεού» και «προφήτης» μεταβάλλεται και σε πολιτικό αρχηγό. Από τη στιγμή αυτή και εξής, αφυπνίστηκε μέσα του το ενδιαφέρον να αποκτήσει δύναμη, να διευρύνει την κοινότητά του και να αναδείξει το Ισλάμ σε ισχυρή θεοκρατία. Έτσι, το κατοπινό Ισλάμ που ξαπλώθηκε στις γύρω από την αραβική χερσόνησο χώρες, έφερε όχι μόνο θρησκευτικό αλλά και πολιτικό χαρακτήρα. Και αυτή είναι η φύση του Ισλάμ έως σήμερα.

Γρηγόριος Δ. Ζιάκας, Το Ισλάμ ως θρησκεία

Ο μετανάστης στο Κοράνι

Κοράνιο, 4, 100

Όποιος εγκαταλείπει την πατρίδα του για τον αγώνα υπέρ του Θεού, θα συναντήσει πάνω στη γη πολλά καταφύγια, συντρόφους και αφθονία αγαθών. Όποιος εγκαταλείπει τη χώρα του για τον δρόμο του Κυρίου και του Αποστόλου του και πεθαίνει εκεί, θα έχει αμοιβή από τον Θεό, τον μεγαλόψυχο και πολυεύσπλαχνο.

Κοράνιο, 9, 20

Όσοι εγκατέλειψαν τη χώρα τους και θυσιάζουν τους εαυτούς τους και την περιουσία τους στη μάχη υπέρ της πίστης, αυτοί θα καταλάβουν την υψηλότερη βαθμίδα ενώπιον του Θεού και θα είναι μακάριοι.

Κοράνιο, 59, 20

Όσοι μένουν στα σπίτια τους και ασπάστηκαν από την αρχή την πίστη, αγαπούν όσους κατέφυγαν σε αυτούς. Η καρδιά τους είναι απαλλαγμένη από κάθε επιθυμία, δεν ποθούν τα ξένα αγαθά και προτιμούν να δείχνουν τη γενναιοδωρία τους προς τους ξένους, παρόλο που και μεταξύ τους βρίσκονται φτωχοί. Όσοι, λοιπόν, κρατούν την καρδιά τους μακριά από τη φιλαργυρία, είναι μακάριοι.

Ινδοϊσμός

Η ξενιτειά και η περιπλάνηση ως όρος της φωτισμένης ζωής

Στην Ινδία είναι πανάρχαιο το έθιμο των ιερών αποδημιών σε διάφορους ιερούς τόπους. Κατά κανόνα, η ζωή ενός ευσεβούς ινδουιστή υψηλής κάστας έχει

τέσσερις φάσεις: του μαθητή, του οικογενειάρχη, του αφοσιωμένου στην περισυλλογή σε έναν ήσυχο τόπο και, τέλος, του αναχωρητή. Στην τελευταία αυτή φάση, πραγματοποιούνται συνήθως οι ιερές αποδημίες. Την πρώτη θέση ανάμεσα στους προσκυνηματικούς τόπους κατέχει για τους Ινδουιστές το Βαρανάσι ή Μπεναρές στις όχθες του Γάγγη ποταμού. Το Βαρανάσι θεωρείται το «κέντρο του κόσμου». Λέγεται ότι στο Βαρανάσι υπάρχουν 100.000 ναοί και βωμοί, όπου καθημερινά συρρέουν χιλιάδες προσκυνητές για να τελέσουν το τελετουργικό τους λουτρό και να μελετήσουν ιερά κείμενα ή να ακούσουν τα κηρύγματα δασκάλων και ασκητών. Ακόμη και ένας εγκληματίας, ανεξαρτήτως κάστας, αν πεθάνει στο Βαρανάσι, μεταβαίνει κατευθείαν στον ουρανό. Κάθε δέκα χρόνια τελείται στην Ινδία μια μεγάλη γιορτή, που συνδυάζεται με ιερή αποδημία σε τέσσερις αγίους τόπους: Πραγιάγκ, Χρντουάρ, Νασίκ και Ουτζάιν. Πρόκειται για ένα πανάρχαιο θρησκευτικό πανηγύρι, στο οποίο συγκεντρώνονται εκατομμύρια άνθρωποι. Από τα πιο εντυπωσιακά θεάματα, είναι εκείνο που παρουσιάζουν οι ασκητές: π.χ. μερικοί τυφλώνονται κοιτάζοντας τον ήλιο, άλλοι ξαπλώνουν πάνω σε κρεβάτια με καρφιά και πολλοί αλείφονται με στάχτη και ψέλνουν ιερά τραγούδια. Εκείνοι όμως που μαγνητίζουν τους προσκυνητές, είναι οι ερημίτες που κατεβαίνουν από τα βουνά και τα παρθένα δάση ύστερα από πολυχρόνια απομόνωση και ζωή περισυλλογής.

Αναστάσιος Γιαννουλάτος,
Όψεις Ινδουισμού - Βουδισμού

Βουδισμός

Σεβασμός και φροντίδα για τον ξένο και τον περιπλανώμενο

Για τον Μαχαγυάνα Βουδισμό, η ευσπλαχνία πρέπει να καλλιεργείται έντονα πιο πολύ κι απ' τη σοφία. «Φύλακας θα γίνω γι' αυτούς που δεν έχουν προστασία, οδηγός για τον ταξιδιώτη, πλοίο, πηγάδι, πηγή, γέφυρα γι' αυτόν που αναζητεί την άλλη όχθη», λέει μια χαρακτηριστική επίκληση της Μαχαγυάνα.

Χιούστον Σμιθ, Οι Θρησκείες του κόσμου

IV. Η συνύπαρξη και ο διάλογος με τον άλλον

Η διαφορετικότητα και η ποικιλία ως πλούτος

Τόσα χρόνια χωριστά στα μικρά μας τα κλουβιά...

Όλη η πόλη ξενυχτά | στις ταράτσες, στα στενά
παίζει η μπάντα δυνατά | και χορεύουν τα παιδιά.

Γείτονες κι αλλοδαποί | μετανάστες και αστοί
μια πολύχρωμη φυλή | μια καινούρια μουσική.

Άρπαξέ με, σήκωσέ με | μ' ένα σπύρτο άναψέ με
δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι | ο τρελός Θεός γιορτάζει
κι η κιθάρα μου ουρλιάζει | δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι.

Κι αν σε πιάσει πανικός | κι αν τρομάξεις απ' το φως
είναι τούτος ο ρυθμός | νοσοκόμος και γιατρός.

Τόσα χρόνια χωριστά | στα μικρά μας τα κλουβιά
μα βρεθήκαμε ξανά | και τα σπάμε αγκαλιά.

Ποιος φωνάζει, ποιος γρινιάζει | ποιος κοιμάται δε με
νοιάζει
δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι | ο τρελός Θεός γιορτάζει
και μαζί του ποιος τα βάζει | δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι.

Άρπαξέ με, σήκωσέ με | μ' ένα σπύρτο άναψέ με
δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι | ο τρελός Θεός γιορτάζει
κι όλη η πόλη αναστενάζει | δώσε ρεύμα, δώσε γκάζι.

Ο τρελός Θεός - Στροφή (2009),
Στίχοι, Μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου

Ανακαλύπτοντας τον κόσμο των άλλων, τις αξίες, τα πιστεύω τους

Τι σημαίνει η συνάντηση με τον «άλλον» για έναν Χριστιανό

Ζημιωνόμαστε τα μέγιστα αν παραβλέψουμε την οικουμενικότητα της Ορθοδοξίας, την πολυεθνικότητα της Εκκλησίας, τον αντικομφορμισμό του Ευαγγελίου του Χριστού. Η θετική στάση απέναντι στη συνάντηση με τον «άλλον», δεν σημαίνει ούτε απεμπόληση ούτε σχετικοποίηση της ορθόδοξης πίστης, αλλά εντελώς το αντίθετο: εμμονή σ' αυτή την πίστη και διάθεση έμπρακτης βίωσής της. Η χριστιανικότητα του «απέναντι» δεν είναι όρος για τη συνάντησή μου μαζί του· η συνάντησή μου όμως με τον «απέναντι» είναι όρος για τη χριστιανικότητά μου.

**Θανάσης Ν. Παπαθανασίου,
Ο Θεός μου ο αλλοδαπός**

Γνωρίζοντας τους άλλους, γνωρίζουμε καλύτερα τον εαυτό μας

Γιατί λοιπόν με φωνάζεις «ξένο»;

Επειδή άλλη μάνα με γέννησε και σ' άλλη γλώσσα άκουσες εσύ τα όμορφα παιδικά σου παραμύθια, μη με φωνάζεις «ξένο». Το ψωμί σου δε διαφέρει απ' το δικό μου, το χέρι σου είναι όμοιο με το δικό μου, σαν τη φωτιά που καίει και η δική μου φωτιά. Γιατί λοιπόν με φωνάζεις «ξένο»; Επειδή σ' άλλους δρόμους βρέθηκα και σ' άλλο λαό γεννήθηκα και άλλες θάλασσες γνώρισα και απ' αλλού σάλπαρα;

Αλλά το ίδιο άγχος κρύβουμε κι οι δυο, η ίδια εξάντληση στην πλάτη μας βαραίνει, αυτή που συντρίβει τον κάθε θνητό μες απ' του χρόνου τα σκοτάδια από τότε που σύνορα δεν είχαν τεθεί κι ανάμεσα μας ακόμη δεν είχαν φθάσει όσοι διχάζουν και σκοτώνουν τον

φτωχό, αυτοί που κλέβουν και μοιράζουν ψέματα, αυτοί που εμπορεύονται κι εμάς και θάβουν αδίστακτα τα όνειρά μας, όσοι εφεύραν αυτή τη λέξη τη σκληρή «ξένος».

Μη με φωνάζεις «ξένο»,
Ντοκιμαντέρ στο πλαίσιο του
Ευρωπαϊκού Προγράμματος,
Dialogue Between New Citizens

Συζητώντας σοβαρά για κουταμάρες

«Δε σ' αγαπούν ανθρωπάκο· σε περιφρονούν, επειδή περιφρονείς τον εαυτό σου. Σε ξέρουν απ'έξω κι ανακατωτά. Γνωρίζουν τις χειρότερες αδυναμίες σου, όπως θα έπρεπε να τις γνωρίζεις εσύ. Θα σου πω γιατί γελούν μαζί σου, ανθρωπάκο: επειδή σε παίρνω στα σοβαρά, πολύ στα σοβαρά. Το σκεπτικό σου πάντα χάνει την ουσία. Μου θυμίζεις δεινό σκοπευτή, που σκόπιμα χάνει το κέντρο του στόχου από καπρίτσιο. Διαφωνείς; Θα σου το αποδείξω. Αν η σκέψη σου επικεντρωνόταν στην ουσία, θα 'χες γίνει κύριος της ζωής σου από καιρό. Θα σου δώσω ένα παράδειγμα της σκέψης σου:

«Για όλα φταίνε οι Εβραίοι», λες.

«Τι είναι ο Εβραίος;» σε ρωτώ.

«Κάποιος που στις φλέβες του κυλάει εβραϊκό αίμα», απαντάς.

«Και πώς ξεχωρίζεις το εβραϊκό αίμα από το αίμα των άλλων;». Η ερώτησή σου προκαλεί σύγχυση. Μπερδεύεσαι, κομπιάζεις. Ύστερα λες:

«Εννοούσα ότι ανήκει στην εβραϊκή φυλή».

«Αν δεις ένα Γάλλο της Μεσογείου ή έναν Ιταλό δίπλα σ' έναν Εβραίο, θα τον ξεχωρίσεις;».

«Ε, όχι, για να είμαι ειλικρινής...».

«Τότε, λοιπόν, τι είναι ο Εβραίος; Το αίμα του δε διαφέρει από το αίμα των άλλων. Η εμφάνισή του δε διαφέρει από εκείνη ενός Γάλλου ή ενός Ιταλού. Και μια και το 'φερε η συζήτηση, έχεις δει Γερμανοεβραίους;».

«Μοιάζουν με τους Γερμανούς».

«Τι είναι ο Γερμανός;».

«Ο Γερμανός ανήκει στη βόρεια φυλή των Αρίων».

«Οι Ινδοί είναι Άριοι;».

«Ναι».

«Είναι ξανθοί;».

«Όχι».

«Βλέπεις; Δεν ξέρεις καν ποιος είναι ο Εβραίος και τι ο Γερμανός».

Τέτοιες κουταμάρες λες, ανθρωπάκο. Και με τέτοιες κουταμάρες συγκροτείς ένοπλες συμμορίες που σκοτώνουν δέκα εκατομμύρια ανθρώπους επειδή είναι Εβραίοι κι ας μην ξέρεις να μου πεις τι είναι ο Εβραίος. Να γιατί γελάνε μαζί σου. Να γιατί όποιος θέλει να κάνει κάτι σοβαρό σε αποφεύγει. Να γιατί είσαι χωμένος στον βούρκο μέχρι το λαιμό. Όταν αποκαλείς κάποιον «Εβραίο», αισθάνεσαι ανώτερος. Αισθάνεσαι ανώτερος, επειδή νιώθεις κατώτερος.

Βίλχελμ Ράιχ, Άκου ανθρωπάκο

Συνεργασία και συνδημιουργία

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
δε θα πάψεις ούτε στιγμή ν' αγωνίζεσαι για την ειρήνη
και για το δίκαιο.

Θα βγεις στους δρόμους, θα φωνάξεις, τα χείλια σου
θα ματώσουν απ' τις φωνές
το πρόσωπό σου θα ματώσει από τις σφαίρες –μα ούτε
βήμα πίσω.

Κάθε κραυγή σου μια πετριά στα τζάμια των
πολεμοκάπηλων

Κάθε χειρονομία σου σα να γκρεμίζει την αδικία.

Και πρόσεξε: μη ξεχαστείς ούτε στιγμή.

Έτσι λίγο να θυμηθείς τα παιδικά σου χρόνια,
αφήνεις χιλιάδες παιδιά να κομματιάζονται

την ώρα που παίζουν ανύποπτα στις πολιτείες.
Μια στιγμή αν κοιτάξεις το ηλιοβασίλεμα,
αύριο οι άνθρωποι θα χάνονται στη νύχτα του
πολέμου.

Έτσι και σταματήσεις μια στιγμή να ονειρευτείς,
εκατομμύρια ανθρώπινα όνειρα θα γίνουν στάχτη κάτω
από τις οβίδες.

Δεν έχεις καιρό, δεν έχεις καιρό για τον εαυτό σου,
αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος.

Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί ν' αφήσεις τη μάνα σου, την
αγαπημένη ή το παιδί σου.

Δε θα διστάσεις.

Θ' απαρνηθείς τη λάμπα σου και το ψωμί σου.

Θ' απαρνηθείς τη βραδινή ξεκούραση στο σπιτικό
κατώφλι

για τον τραχύ δρόμο που πάει στο αύριο.

Μπροστά σε τίποτα δε θα δειλιάσεις κι ούτε θα
φοβηθείς.

Το ξέρω, είναι όμορφο ν' ακούς μια φουσαρμόνικα το
βράδυ,

να κοιτάς έν' άστρο, να ονειρεύεσαι.

Είναι όμορφο σκυμμένος πάνω απ' το κόκκινο στόμα
της αγάπης σου

να την ακούς να σου λέει τα όνειρά της για το μέλλον.

Μα εσύ πρέπει να τ' αποχαιρετήσεις όλ' αυτά και να
ξεκινήσεις

γιατί εσύ είσαι υπεύθυνος για όλες τις φουσαρμόνικες
του κόσμου,

για όλα τ' άστρα, για όλες τις λάμπες και για όλα τα
όνειρα,
αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος.

Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί να σε κλείσουν φυλακή για είκοσι ή
και περισσότερα χρόνια.

Μα εσύ και μες στη φυλακή θα θυμάσαι πάντοτε την
άνοιξη, τη μάνα σου και τον κόσμο.

Εσύ και μες απ' το τετραγωνικό μέτρο του κελιού σου
θα συνεχίσεις τον δρόμο σου πάνω στη γη.

Κι όταν μες στην απέραντη σιωπή, τη νύχτα,
θα χτυπάς τον τοίχο του κελιού σου με το δάχτυλο,
απ' τ' άλλο μέρος του τοίχου θα σου απαντάει η
Ισπανία.

Εσύ, κι ας βλέπεις να περνάν τα χρόνια σου και
ν'ασπρίζουν τα μαλλιά σου δε θα γερνάς.

Εσύ και μες στη φυλακή κάθε πρωί θα ξημερώνεις πιο
νέος,

αφού όλο και νέοι αγώνες θ' αρχίζουνε στον κόσμο,
αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος.

Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος
θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε
πρωινό.

Αποβραδís στην απομόνωση θα γράψεις ένα μεγάλο
τρυφερό γράμμα στη μάνα σου

Θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τ' αρχικά του
ονόματός σου και μια λέξη:

Ειρήνη

σα να 'γραφες όλη την ιστορία της ζωής σου.
Να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό,
να μπορείς να σταθείς μπροστά στα έξη ντουφέκια
σα να στεκόσουνα μπροστά σ' ολάκαιρο το μέλλον.
Να μπορείς, απάνω απ' την ομοβροντία που σε
σκοτώνει,
εσύ ν' ακούς τα εκατομμύρια των απλών ανθρώπων
που τραγουδώντας πολεμάνε για την ειρήνη.
Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος.

Τάσος Λειβαδίτης, Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Ζωντανό γλυπτό: «Η ποικιλία ως πλούτος».
- ✿ Τα κείμενά μου – οι θησαυροί μου: Συλλογή κειμένων για το ζήτημα της ετερότητας.

ΠΗΓΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

[Όλα τα μεταφρασμένα βιβλικά παραθέματα προέρχονται από τον ιστότοπο της Αμερικανικής Βιβλικής Εταιρείας, πηγή: el.bibles.org]

- ✿ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Το τέλος του ηρωισμού, Ο σύγχρονος άνθρωπος, Δοκίμια, Οι Εκδόσεις των Φίλων 1992, σσ. 301-306
- ✿ Έριχ Φρομ, Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία, Μπουκουμάνης 1971, σσ. 184-185
- ✿ Ποιος τη ζωή μου - Τα τραγούδια του αγώνα (1974), Στίχοι: Μάνος Ελευθερίου, Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης
- ✿ Άγγελου Τερζάκη, Προσανατολισμός στον αιώνα, Οι Εκδόσεις των φίλων 2000
- ✿ Μ. Βασιλείου, Εις την μάρτυρα Ιουλίτταν και περί ευχαριστίας, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ, ΤΟΜΟΣ 31ος, ΡG 31, σσ. 237 – 261
- ✿ Αββά Δωρόθεου, Επιστολαί διάφοροι, Ετοιμασία 2011, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Καρέα (181)
- ✿ Γρηγορίου Νύσσης, Περί φιλοπτωχείας και ευποΐας λογ. Α', Ρ.G. 46 στο Ο Θεός μου ο αλλοδαπός, Θανάσης Παπαθανασίου, 2004
- ✿ Τάσου Λειβαδίτη, Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος, Ποίηση 1, 1950-1966, Μετρονόμος 2015
- ✿ Κάλλιστου Ware, Εικόνα, ελευθερία και δημιουργικότητα, Η εντός ημών Βασιλεία, Ακρίτας 2000, σ. 55

- ✦ Ισαάκ του Σύρου, Η ελεήμων καρδιά, Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών, Ισαάκ του Σύρου Λόγοι Ασκητικοί ΞΒ-ΠΣΤ, Πατερικές Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» 1991
- ✦ Επίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος (Ware), Ο άνθρωπος ως ιερέας της Δημιουργίας, Η Ορθόδοξη Θεολογία στον 21ο αιώνα, Ίνδικτος 2005
- ✦ Άγιος Λουκάς ο ιατρός, <https://el.orthodoxwiki.org>
- ✦ Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Μια φορά κι έναν καιρό μαζί μας επερπάτησε η Οσία Φιλοθέη, περιοδικό «Πειραιϊκή Εκκλησία», Φεβρουάριος 2001
- ✦ Αγίου Πορφύριου Καυσοκαλυβίτου, Βίος και Λόγοι, έκδοση Ι. Μ. Χρυσοπηγής, Χανιά 2003, σ. 238
- ✦ Τάσος Λειβαδίτης, Αγιότητα, Ποίηση, Τόμος Τρίτος, 1979 - 1987, Κέδρος 2009
- ✦ Νίκος Καζαντζάκης, «Αναφορά στον Γκρέκο», εκδόσεις Καζαντζάκη 2009, σ. 72
- ✦ Οι «πέντε στύλοι» του Ισλάμ, Χριστιανισμός και θρησκευόμενα, Β΄ Γενικού Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα, <http://ebooks.edu.gr>
- ✦ Γρηγόριος Ζιάκας, Ο μυστικός ποιητής Maulana Jalaladdin Rumi και η διδασκαλία του, Πουρνάρας 1996
- ✦ Επιγραφή γραμμένη από τον Ρουμί σε τόπο προσευχής στο Ικόνιο.
- ✦ Γρηγόριος Ζιάκας, Ο μυστικός ποιητής Maulana Jalaladdin Rumi και η διδασκαλία του, Πουρνάρας 1996

- ✿ Τσάντογκυα Ουπανισάντ, Χριστιανισμός και θρησκευόμενα, Β΄ Γενικού Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα, <http://ebooks.edu.gr> , σσ. 12-14
- ✿ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Όψεις Ινδουισμού – Βουδισμού, Αθήνα 1988
- ✿ Σαμσάρα – Κάρμα, Χριστιανισμός και θρησκευόμενα, Β΄ Γενικού Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα, <http://ebooks.edu.gr>
- ✿ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Όψεις Ινδουισμού – Βουδισμού, Εκδόσεις Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών 1985
- ✿ Μπαγκαβάτ-Γκιτά, Ο Κρίσνα διδάσκει στον Αρζούνα τρόπους ένωσης με αυτόν, μτφ. Παντουβάς Θ., Καρδαμίτσας 1991
- ✿ Νταμμαπάντα, Η οδός της Αλήθειας, 129, 142, 405, Καστανιώτης 1988
- ✿ Κομφούκιος, Ανάλεκτα (11.12), (17.12), (15.24), (6.30), (1.8), (12.4), (12.5), μτφ. Μαρία Γεωργοπούλου, Οδυσσέας 2004
- ✿ Λάο Τσε, Τάο τε Τσινγκ, Εισαγωγή - απόδοση Μ. Μεταξά, Δ. Χουλιαράκης, Μελάρι 2007
- ✿ Μου 'πες φεύγω μετανάστης - Γράμματα στον Μακρυγιάννη (1979), Στίχοι: Μάνος Ελευθερίου, Μουσική: Ηλίας Ανδριόπουλος
- ✿ Θανάσης Γιαλκέτσης, Πώς γεννιέται η ξενοφοβία, εφημ. Ελευθεροτυπία/5-7-2009
- ✿ Η φωνή του Ξένου, Στίχοι, μουσική: Γιώργος Φραντζολάς

- ✦ **Σάρα - Νέα Γη (1996), Στίχοι: Νίνα Ναχμία, Μουσική: Νένα Βενετσάνου**
- ✦ **Niemöller, Martin, «First they came for the Socialists», Holocaust Encyclopedia, United States Holocaust Memorial Museum**
- ✦ **Παντελής Μπουκάλας, Το τερατώδες κοινό γνώρισμα, εφημ. Καθημερινή, 21-03-2015**
- ✦ **Νίκος Εγγονόπουλος, Στην κοιλάδα με τους ροδώνες, Ικαρος 1978**
- ✦ **Νορμπέρτο Μπόμπιο, Ορίζοντας τον φανατισμό, εφημ. Ελευθεροτυπία/4-9-2011**
- ✦ **Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Οι σκληροί καιροί. Η τραγωδία του εικοστού αιώνα, Οι Εκδόσεις των Φίλων⁹ 1993, σσ. 89-92**
- ✦ **Άσμα ασμάτων - Η μπαλάντα του Μαουτχάουζεν (1966), Ποίηση: Ιάκωβος Καμπανέλλης, Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης**
- ✦ **Αγίου Επιφανίου, «Δος μοι τούτον τον ξένον», Ιδιόμελον ποίημα της Μ. Παρασκευής, ΡΓ 41-43**
- ✦ **Κάλλιστος Ware, Έπίσκοπος Διοκλείας, Ό Ὁρθόδοξος Δρόμος, Ίδρυμα Γουλανδρή - Χορν 1984**
- ✦ **Δημητρίου Γόνη, Ιεραποστολικοί αγώνες των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου- Αποτίμηση της προσφοράς τους, <http://www.apostoliki-diakonia.gr>, 2012**
- ✦ **Ο Ιωάννης Χρυσόστομος για την κοινωνική αδικία, Ρ.Γ. 60,535-538**
- ✦ **Φώτης Κόντογλου, Ο καπετάν-Στέλιος κι ο Βασίφ-εφέντης, Το Αϊβαλί η πατρίδα μου, Αστήρ 1957, σσ. 120-124**

- ✿ **Ψαλμός 136 - By the Rivers of Babylon, Μουσική Boney M (1978)**
- ✿ **Γρηγόριος Δ. Ζιάκας, Το Ισλάμ ως θρησκεία, http://www.ecclesia.gr/greek/HolySynod/commitees/europe/ziakas_islam.html**
- ✿ **Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Όψεις Ινδουισμού – Βουδισμού, Αθήνα 1988**
- ✿ **Χιούστον Σμιθ, Οι Θρησκείες του κόσμου, Γκοβόστης 1995**
- ✿ **Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Για μία πολυπολιτισμική σύγχρονη κοινωνία, εφημ. Ελευθεροτυπία/31-12-2006**
- ✿ **Ο τρελός Θεός - Στροφή (2009), Στίχοι, Μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου**
- ✿ **Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, Ο Θεός μου ο αλλοδαπός, Ακρίτας 2002**
- ✿ **Μη με φωνάζεις «ξένο», ντοκυμαντέρ στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος, Dialogue Between New Citizens, <https://mediavoxgalanakis.wordpress.com/2010/11/26/>**
- ✿ **Βίλχελμ Ράιχ, Άκου ανθρωπάκο, Γνώση 2012**
- ✿ **Τάσου Λειβαδίτη, «Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος», Ποίηση 1, 1950-1966, Μετρονόμος 2015**

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

- σ. 60 Σιωπή, Odilon Redon, 1911, Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, Νέα Υόρκη
- σ. 62 Ο άνθρωπος του Βιτρούβιου, Λεονάρντο Ντα Βίντσι, 1490, Πινακοθήκη Ακαδημίας Βενετία
- σ. 62 Ο Μπάτμαν του Βιτρούβιου, κόμιξ
- σ. 62 The Vitruvian mouse, κόμιξ
- σ. 63 Ο περιπατητής, Marti-Moreno, γλυπτό, τεχνική με σίδηρο, 2012
- σ. 65 Εγώ ειμί η άμπελος η αληθινή, Έλενα Τσερκάσοβα
- σ. 65 Η Δημιουργία της Εύας, Bible of Souvigny, 12ος αιώνας
- σ. 65 Η Δημιουργία του κόσμου, ψηφιδωτό, 13ος αι., Βαπτιστήριο του αγίου Ιωάννη, Φλωρεντία
- σ. 66 Ο Ιησούς πλένει τα πόδια των μαθητών του, 16ος αι., Ιερά Μονή Διονυσίου, Άγιον Όρος
- σ. 66 Νιπτήρας, Έλενα Τσερκάσοβα
- σ. 67 Καταυλισμός προσφύγων, Τανζανία, Σεμπαστιάο Σαλγάδο, 1994
- σ. 69 Η ονοματοδοσία των ζώων από τον Αδάμ, μονή Αναπαυσά, Μετέωρα, 16ος αιώνας
- σ. 69 Bible de Moutier-Grandval Abbaye Saint-Martin de Tours
- σ. 70 Hildegard von bingen scivias 2.1 The redeemer 1150, trivium art history
- σ. 72 Άγιος Λουκάς Αρχιεπίσκοπος Συμφερουπόλεως και Κριμαίας

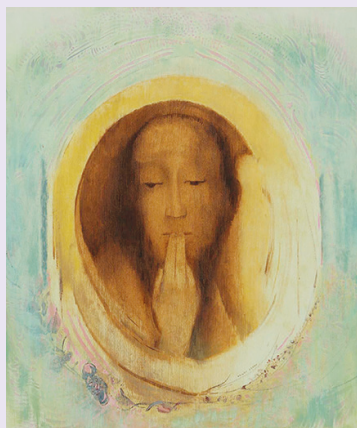
- σ. 73** Η αγία Φιλοθέη, Φώτης Κόντογλου, Ναός αγίας Φιλοθέης, Αθήνα
- σ. 74** Η αγία Φιλοθέη διδάσκει
- σ. 75** μορφή, π. Σταμάτης Σκλήρης
- σ. 76** Οι άγγελοι τιμούν τον Αδάμ, μικρογραφία από την Περσία (1560), British Library
- σ. 76** Τζελαλεντίν Ρουμί
- σ. 76** Ο υπηρέτης του Θεού που κατέχει σοφία και μυστική γνώση, μικρογραφία από τη Μογγολία, 17ος αι.
- σ. 78** 108 Βούδες, φωτ. Steve Mc Curry
- σ. 81** Βοσκός, Natalia Gontcharova, 1915
- σ. 82** Ο Καλός Σαμαρείτης, Βίνσεντ Βαν Γκόγκ, 1890, Kröller-Müller Museum, Otterlo, Ολλανδία
- σ. 84** Μετανάστες, Βλάσης Κανιάρης, 1974
- σ. 85** Περιστέρια εναντίον της μετανάστευσης, Banksy, Clacton-on-sea Essex, 2014
- σ. 87** Zero, ταινία μικρού μήκους, Christopher Kezelos, 2010
- σ. 88** Φιλιά εις τα παιδιά, ταινία-ντοκιμαντέρ, Βασίλης Λουλές, 2011
- σ. 91** Η φιλοξενία των τριών αγγέλων από τον Αβραάμ, Μαρκ Σαγκάλ, 1931
- σ. 91** Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη, Αντώνιος Φίκος, Αυγοτέμπερα σε χειροποίητο ιαπωνικό χαρτί κολλημένο σε ξύλο, 2013
- σ. 92** Θρήνος, Κωνσταντίνος Παρθένης, ελαιογραφία σε μουσαμά, 1917

- σ. 94 Ο Πύργος της Βαβέλ, Σαλβαντόρ Νταλί, 1967**
- σ. 94 Πεντηκοστή, Ευαγγέλιο του Ραμπουλά, 6ος αι.,
Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη, Φλωρεντία**
- σ. 95 Κύριλλος και Μεθόδιος,**
- σ. 98 Χορευτές και μουσικοί, Αλγερία, 1910, φωτ. Jules
Gervais-Courtellemont, Αρχείο Albert Kahn**
- σ. 99 Ινδουιστές προσκυνητές βουτούν νερά του
ποταμού Γάγγη στην πόλη Μπενάρες ή Βαρανάσι,
Ινδία**
- σ. 99 108 Βούδες, φωτ. Steve Mc Curry**
- σ. 101 Όχι, ευχαριστώ, Pavel Kuchinsky**
- σ. 102 Award Winning Cartoon - 10**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3. Ποιος είναι ο άνθρωπος;

4. Εμείς και οι «άλλοι»

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.